

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Факультет педагогіки і психології
Кафедра української мови та методики навчання

ЛОГОС

Студентський вісник

Випуск сьомий

Київ – 2018

УДК 811.161.2:394.26(477)

*Затверджено рішенням Вченої ради інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
(протокол № 3 від 3 листопада 2010 р.).*

*Логос. Студентський вісник. Випуск сьомий // за ред.
Чабайовської М. І. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 88 с.*

У віснику поміщено доповіді студентів, майбутніх учителів початкових класів, учасників щорічної наукової конференції факультету педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова, приурочені 100-річчю з дня народження Василя Олександровича Сухомлинського.

Рецензенти:

Стукан Г. О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Вітюк В. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філології та методики початкової освіти Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

УДК 811.161.2:394.26(477)

© НПУ імені М. П. Драгоманова

© Факультет педагогіки і психології

**Василь Олександрович
Сухомлинський**

100

ПЕРЕДМОВА

"Логос" у перекладі з грецької мови означає "слово" і відповідає поняттям: "слово", "мова", "мовлення". Цей термін може також трактуватися як "розум", "мудрість".

Шановні читачі!

Перед Вами сьомий номер вісника, який розповідає про наукову діяльність студентів факультету педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова, зокрема про свято у формі студентської наукової конференції **"Життя, віддане дітям"**.

Цей випуск вісника приурочений

100-річчю з дня народження

Василя Олександровича Сухомлинського

В. О. Сухомлинський – видатний педагог, всесвітньовідомий учений, дитячий письменник, людина з великої літери.

Він писав: **"Школа стає справжнім осередком культури тільки тоді, коли в ній панує чотири культу: культ Батьківщини, культ людини, культ книги і культ рідного слова"**. А народився Василь Олександрович в Україні. Саме тому нам, українцям, треба гордитися цим.

Ми зараз працюємо в умовах реформування освіти України. У цьому навчальному році відчинила двері НУШ – а це нові програми і підручники, нові парти, ТЗН. Отже, працювати треба по-новому, творчо і креативно.

Щоб так працювати, необхідно... Що ж необхідно?

Звернімося до Василя Олександровича, до його висловлювань про знання, силу слова. **"Є в нашій шкільній справі речі, які можна назвати наріжним каменем. Не закладено цих каменів – нічого не вийде з усієї будови, вона розсиплеться. Одним з таких наріжних каменів є знання вчителів. Щоб спостерігати за розумовою працею школярів, треба**

знати в багато разів більше, ніж ти даєш своїм вихованцям. Треба будувати міцну інтелектуальну основу для педагогічної майстерності".

Щоб творити, треба знати. Постає питання: "Як донести ці знання до здобувачів освіти? Які методи потрібно обрати?" І видатний педагог дає відповідь. Це – слово! Слово вчителя.

"Я вірю в могутню, безмежну силу слова вихователя. Слово – найтонший і найгостріший інструмент, яким ми, вчителі, повинні вміло доторкатися до сердець наших вихованців".

І далі. "Шкільна творчість починається із слова. Треба особливо наголосити на тому, що в житті дітей чільне місце має посісти творчість словом. Завдяки цій творчості діти стають чутливими до найтонших засобів впливу – до слова і до краси. Убогість слова – це убогість думки, а убогість думки веде до моральної, інтелектуальної, емоційної, естетичної "товстошкірості".

"Під калиновим кущем ми десятки разів розповідали одну казку тільки для того, щоб ще раз почути слова гуси-лебеді, ліс-праліс, зоря-зоряниця. Ці слова здавалися нам дивовижними, незбагненими. Нам хотілося не тільки слухати їх, а й творити казку, користуючись цими словами. Як співакові хочеться спробувати свої сили в новій пісні, так і нам хотілося співати слово".

Ідеї Василя Сухомлинського живі. Ми використали елементи його методики в "Прописах", підготовлених для технології "Росток". В основу окремих завдань ліг асоціативно-порівняльний метод письма.

З повагою – Чабайовська Марія Іванівна

Вислови В. О. Сухомлинського та цитати з його творів

"У школі навчають не тільки читати, писати, рахувати, мислити, пізнавати навколишній світ, багатства науки і мистецтва. У школі навчають жити. Школа – це духовна колиска народу".

***

"Школа з її азбукою, з першим читанням, з її учителем і наставником, з її першою книжкою назавжди залишиться в твоїй душі як перше джерело твого розуму, твоїх здібностей, благородства і високої вихованості твоєї душі".

***

" Легше любити весь світ, ніж одну дитину . Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця. Людина – неповторна!"

***

"Мистецтво виховання включає насамперед мистецтво говорити, звертатися до людського серця".

***

"Виховання словом – найскладніше і найважче з усього, що є в педагогіці".

***

"Знання без виховання – меч у руках божевільного".

***

"Слово – це найважливіший педагогічний інструмент, його нічим не замінити".

***

"Педагог готується до хорошого уроку все життя".

**"Що найголовніше було в моєму житті?
Без роздумів відповідаю : любов до дітей".**

Василь Олександрович Сухомлинський (1918 -1970)

Василь Олександрович Сухомлинський — український педагог, письменник, журналіст, громадський і політичний діяч. Кандидат педагогічних наук. Член-кореспондент Академії педагогічних наук СРСР. Заслужений учитель УРСР. Герой Соціалістичної Праці.

Народився: 28 вересня 1918 року у селі Василівка Олександрійського повіту Херсонської губернії (нині Онуфріївський район Кіровоградської області).

Батьки: Олександр Омелянович Сухомлинський, Оксана Юріївна Сухомлинська.

Діти: Сергій Васильович Сухомлинський та Ольга Василівна Сухомлинська.

Помер: 2 вересня 1970 р. (51 рік), с. Павлиш, Онуфріївський район, Кіровоградська область. Там і похований на місцевому кладовищі.

Національність: українець.

Найвідоміші книги: "Серце віддаю дітям", "Сто порад учителям".

У 1976 р. видані вибрані твори В. О. Сухомлинського в 5-ти томах.

У 1974 р. за книгу «Серце віддаю дітям» Василь Олександрович удостоєний Державної премії УРСР.

Ім'ям Сухомлинського назвали відомчу відзнаку Міністерства освіти і науки України.

Літературно-мистецьке свято "Життя, віддане дітям"

Під такою назвою 1 жовтня 2018 року проведено свято, приурочене 100-річчю від дня народження В. О. Сухомлинського, у формі студентської наукової конференції, підготовлене членами гуртка методики навчання української мови "Логос" (**керівник – доцент Чабайовська Марія Іванівна**).

У програмі заходу:

Доповіді

1. Василь Сухомлинський: життя і творчість – **Бережна Вікторія**, 32ппр (3-ПН).
2. «З рідного слова, з прекрасної нашої української мови починається для мене Вітчизна» – **Федина Алла**, 32ппр (3-ПН).
3. Про дітей і для дітей: вивчення творчості Василя Сухомлинського на уроках літературного читання в 3 класі – **Відоцька Ірина**, 32ппр (3-ПН).
4. Казки «школи під голубим небом» – **Толочик Олена**, 33пі (3-ПН).
5. Як ми навчалися читати і писати – **Немировська Вероніка**, 33пі (3-ПН).
6. Використання творів В.О. Сухомлинського в процесі вивчення курсу українознавства «Я люблю Україну» в 3 класі – **Золотаренко Тетяна**, 33пі (3-ПН).

У вступному слові **Чабайовська М. І.** наголосила, що життя В. О. Сухомлинського – видатного педагога, всесвітньовідомого вченого, дитячого письменника, людини з великої літери – було віддане дітям.

Актуальними є слова Василя Олександровича про творчість, яка "починається із слова". Студенти **Толочик Олена, Пономаренко Марія, Смолянкіна Вікторія, Пікало Ірина, Якимчук Юліана, Пономарьова Настя** презентували свої лінгвістичні казки із методичними завданнями до них, а власні вірші про вчителя декламували **Федина Алла, Толочик Олена та Виноградова Елеонора**.

Інсценізацію творів В. О. Сухомлинського продемонстрували **Виноградова Елеонора, Бережна Вікторія, Федина Алла, Відоцька Ірина, Пікало Ірина, Михальчук Оксана**.

Святковий настрій заходу створювали ведучі **Морозова Крістіна та Бражевська Тетяна**, технічний супровід здійснювали **Шпак Ольга, Пономаренко Марія, Уманська Ангеліна**.

На святі виступила філолог, дослідник історії української мови та сучасної української літературної мови **Семеренко Ганна Василівна** – професор, завідувач кафедри української мови та методики навчання факультету педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

***Чабайовська М. І.,
доцент кафедри
української мови та
методики навчання***

Керівник гуртка «ЛОГОС», відповідальна за підготовку та проведення свята «Життя, віддане дітям» – доцент Чабайовська М. І.

Ведучі – Морозова Крістіна та Бражесвська Тетяна

Методичне забезпечення заходу

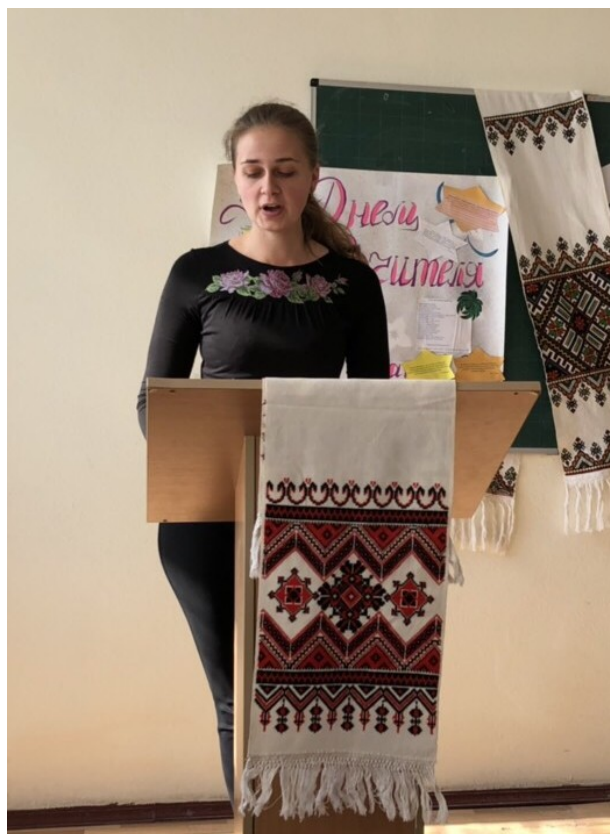

На святі «Життя, віддане дітям»

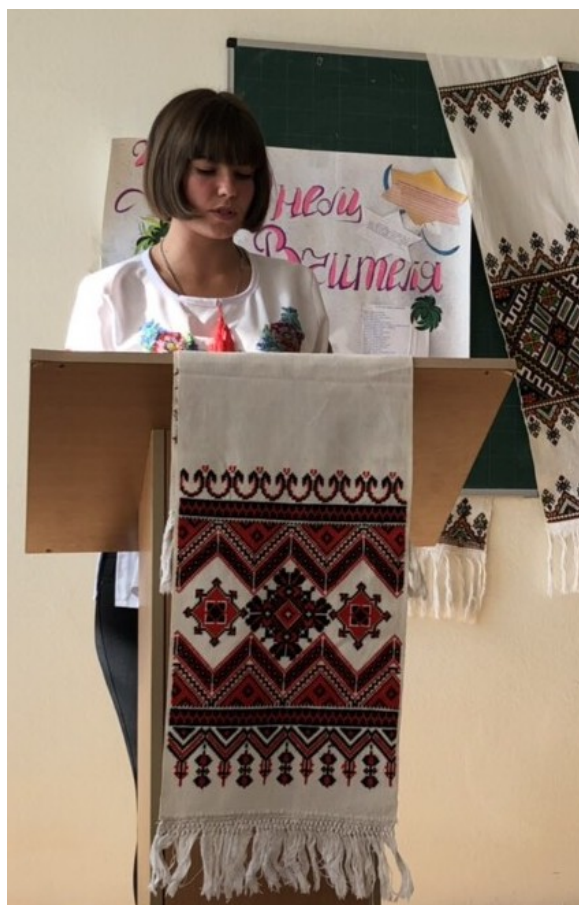
***"Кожен учитель початкових класів насамперед словесник"
(Василь Сухомлинський)***

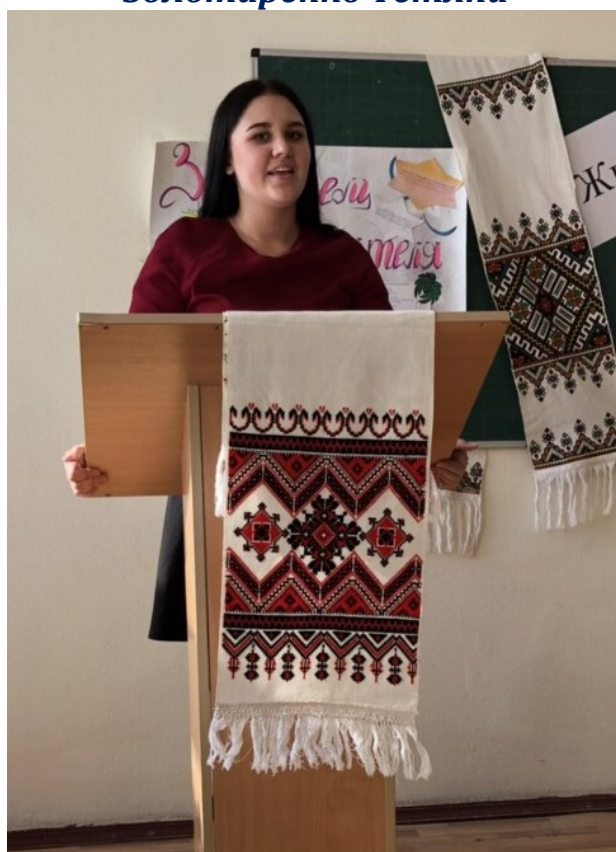
Федина Алла

Немировська Вероніка

Золотаренко Тетяна

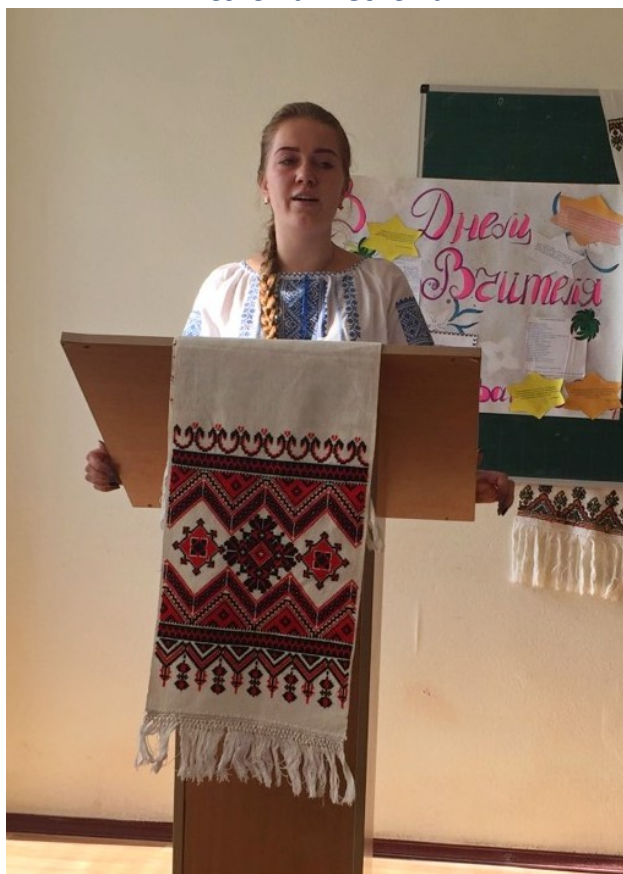

Виноградова Елеонора

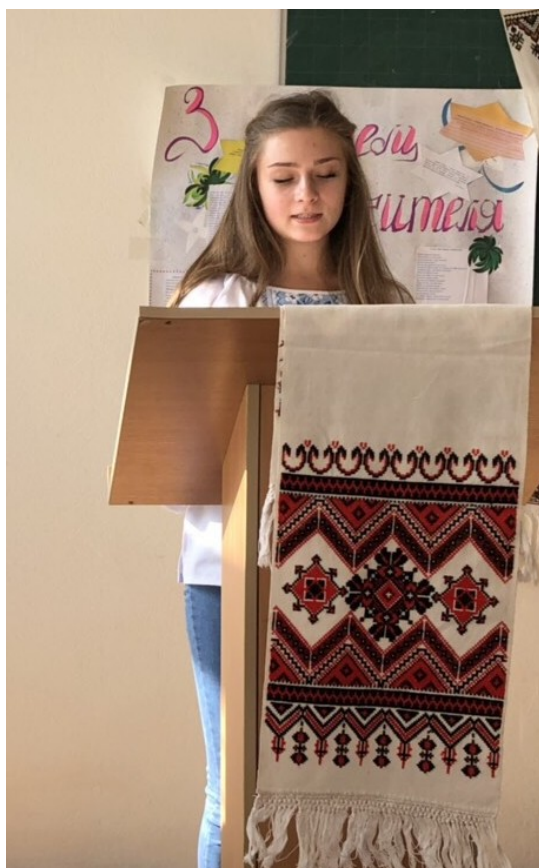

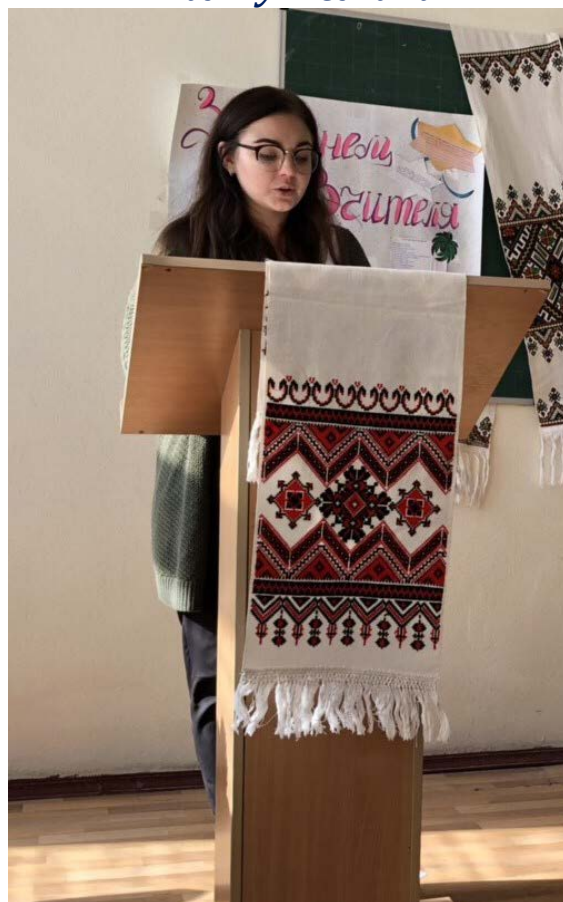
Толочик Олена

Відоцька Ірина

Якимчук Юліана

Пікало Ірина

Бережна Вікторія

Пономаренко Марія

*Гості свята –
М. С. Севастюк, В. В. Волошина,
Г. В. Семеренко, Л. П. Литвин*

На святі виступила філолог, дослідник історії української мови та сучасної української літературної мови Семеренко Ганна Василівна – професор, завідувач кафедри української мови та методики навчання факультету педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

На згадку доцент Чабайовська М. І. вручила Ганні Василівні авторські посібники "Я люблю Україну"

Сценарій літературно-мистецького свята "Життя, віддане дітям"

(до 100-річчя від дня народження В.О. Сухомлинського:
28 вересня 2018 року)

Святково прибрана зала:

портрет В. О. Сухомлинського, книжкова виставка його творів, фотографії епізодів життя Великого Педагога та його сучасників, цитати з творів Сухомлинського, декорації із вишитими рушниками, букети калини і чорнобривців.

Звучить пісня „Сонечко встає і шумить трава” (слова Андрія Малишка, музика Платона Воронька; виконання народної артистки України Оксани Білозір). Музика стихає...

1 вед.: Кожна людина проходить через чарівний, чудовий, казковий світ дитинства. І дуже важливо, хто поведе її дивними стежками до пізнання світу, відкриваючи таїни знань. Тому доля дарує кожному з нас першого вчителя, який стане твоїм другом і порадником, прикладом у будь-якій ситуації. "Вчителько моя, зоре світова!" Як прекрасно і точно названо в цій поезії Андрія Малишка вчительку! Дійсно, як зоря ранкова дарує радість нового дня, так і перший вчитель дарує нам щоденну радість пізнання світу, вчить читати, писати, рахувати, майстерно "будує" з нас справжню людину.

Ми пам'ятатимемо день і час,
Коли зайшли у світлий клас,
Уперше вчительку зустріли,
Яка теплом усіх зіграла.

Тендітна, ніжна і красива,
Мов та троянда в пелюстках,
Нас об'єднала в одне ціле,
І повела у перший клас.

2 вед.: Вашій увазі пропонуємо вірш вчительки початкових класів Федун Галини Павлівни. За цю поезію вона отримала другу премію на

Всеукраїнському конкурсі на кращий літературний твір "Слово про мого першого вчителя", який проводився в НПУ імені М. П. Драгоманова з ініціативи ректора академіка Віктора Петровича Андрущенко.

Поміркуймо разом з автором над долею сучасного вчителя.

Щаслива, бо ВЧИТЕЛЬ!

Схилившись над зошитом, вчитель сидить.

Куди ж його думка сьогодні летить?

З'явилися на аркуші нові рядки:

«Щаслива, бо вчитель! А це назавжди!»

Хто ж педагог цей, що щастям сія?

Це вчителька рідна! Найперша! Моя!

- Чи просто учителем бути мені?

Напевно, що так, бо навіть вві сні

Щодня поспішаю у клас до дітей,

Стрічаю десятки розумних очей.

- Чи легко навчати у школі дітей?

- Якщо ти їх любиш – тоді без проблем!

Крокують уперто вперед до мети,

Збирають перлини, що сіяла ти.

- Чи дійсно учительська праця свята?

- Так, безумовно, скарбниця добра!

Безцінна наука, що лине щодня,

Дає дітям крила, політ у життя!

- Учителем бути мистецтво чи ні?

- Стовідсотково це так, – переконані всі !

І лише тому, в кого дар є від Бога,

Простелиться вчительська рівна дорога !

1 вед.: Напередодні професійного свята вітаємо з Днем учителя всіх присутніх у цій залі – наших викладачів, а також студентів – майбутніх учителів!

Учителю, ми дякуємо Вам за все:
За Вашу ласку і тепло,
За Ваше ніжне, щире серце,
За Ваш такий нелегкий труд.

(Студенти вручають присутнім викладачам квіти)

Вступне слово керівника гуртка

2 вед.: В народі кажуть, що живуть на нашій землі люди, схожі на сонечко, де не пройдуть, там у душах людей запалюють свічки. І стає людина від того вогника світлою, доброю, милосердною.

Про таку людину, яка зігріває світлом добра і любові всіх нас, ми сьогодні і будемо говорити.

Тож давайте познайомимося ближче із творчою, натхненною, щирою, відданою особистістю, великим педагогом Василем Сухомлинським.

3 повідомленням на тему: "Василь Сухомлинський: життя і творчість" виступить Бережна Вікторія, 32ппр (3-ПН).

Літературна вікторина про Василя Сухомлинського

— Зараз проведемо літературну вікторину, присвячену життю і творчості Василя Олександровича Сухомлинського. За правильну відповідь – 1 бал.

- Де народився Василь Олександрович Сухомлинський? (село Василівка Кіровоградської обл.)

- Коли він народився? (28 вересня 1918 р.)

- Коли помер? (2 вересня 1970 р.)

- Ким був батько Василя Сухомлинського? (Селянином)

- Скільки в нього було братів і сестер? (3 брати і 1 сестра)

- Ким працювали брати й сестра В. Сухомлинського? (Вчителі української мови і літератури)

- Ким починав працювати Василь Олександрович? (Учителем молодших класів)

- У скільки років Василь Сухомлинський пішов працювати вчителем початкової школи? (в 17 років)

- Учителем якого предмета він був за спеціальністю? (Вчителем української мови та літератури)

- Ким закінчив свою трудову діяльність? (Директором Павлиської середньої школи)

- Якими нагородами був відзначений В. Сухомлинський? (Герой Соціалістичної Праці)

- Яке звання мав цей видатний педагог? (Заслужений учитель)

- Як називається найважливіша книга його життя? ("Серце віддаю дітям"). Що ви можете сказати про неї?

- Які ще твори Василя Олександровича Сухомлинського ви знаєте? («Квітка сонця», «Вогнегривий коник», «Вічна тополя», «Павлиські казки», „Пташина комора”, „Три ледарі”, „Чому плаче синичка...”, „Камінь і струмок”. Назвати інші праці видатного педагога, що згадувалися в доповіді).

1 вед.: Усе життя Василь Олександрович Сухомлинський натхненно працював, творив, вчив та виховував. Його найвідоміша праця "Серце віддаю дітям" була перекладена більше, ніж 30-ма мовами світу, а наукові праці відомі далеко за межами нашої країни.

Повідомлення "Що таке "школа під голубим небом": казки - виголосить Толочик Олена, 33ні (3-ПН).

2 вед.: «Я вже не один рік думав: якою важкою, виснажливою, нецікавою справою для дитини стає в перші дні його шкільного життя читання і письмо, як багато невдач досягає дітей на тернистому шляху до знань - і все через те, що вчення перетворюється в чисто книжкову справу», – писав Василь Олександрович у книзі " Серце віддаю дітям".

3 повідомленням "Як ми навчалися читати і писати" виступить Немировська Вероніка, 33ні (3-ПН).

1 вед.: У Василя Сухомлинського було двоє дітей – Сергійко та Оля. Він дуже любив їх, часто розмовляв з ними, розповідав їм казки.

Любов до дітей, до рідної землі великим полум'ям горіла в душі цієї талановитої людини. І його чудові казки, легенди, оповідання – це чарівні свічечки, які запалюють у людських серцях доброту і любов.

«Інженером можна стати за п'ять років, а на людину треба вчитися все життя», - так говорив Василь Сухомлинський. Читаймо твори Василя Сухомлинського, розмірковуємо над ними, виховуймо в собі людину.

Повідомлення "Про дітей і для дітей: вивчення творчості Василя Сухомлинського на уроках літературного читання у 3 класі" виголосить Відоцька Ірина, 32ппр (3-ПН).

Інсценізація творів Василя Сухомлинського

"Красиві слова і красиве діло"

(автор, чотири хлопчики)

Автор: Серед поля стоїть маленька хатинка. Її побудували, щоб у негоду люди могли сховатися й пересидіти в теплі. Одного разу серед літнього дня захмарило й пішов дощ. А в лісі в цей час було троє хлопців.

Перший хлопчик: Хлопці, дивіться, які хмари насуваються!

Другий хлопчик: Мабуть, буде дощ!

Третій хлопчик: Дивіться, он хатинка. Сховаймося в ній.

Автор: Вони сховалися в хатинці й дивилися, як з неба ллє, мов з відра. Коли це бачать: до хатинки біжить ще один хлопчик. Незнайомий. Мабуть, з іншого села. Одежа на ньому була мокра, як хлющ. Він тремтів од холоду. І ось перший із тих хлопців, які сиділи в сухому одязі, сказав:

Перший хлопчик: Як же ти змок на дощі! Мені жаль тебе...

Автор: Другий теж промовив красиві й жалісливі слова.

Другий хлопчик: Як страшно опинитися в зливу серед поля! Я співчуваю тобі...

Автор: А третій не сказав ні слова. Він мовчки зняв із себе сорочку й дав її змоклому хлопчикові. Той скинув мокру сорочку й одягнув суху.

Четвертий хлопчик: Дякую тобі!

Автор: Гарні не красиві слова. Гарні - красиві діла.

"Кінь утік"

(автор, Віталік, учитель, Петрик)

Автор: Це було в четвертому класі. Всі схилилися над зошитами. Учитель дав задачі для самостійного розв'язування, і діти уважно працювали. Віталік сидів на останній парті. Він уже закінчував розв'язувати задачу, як раптом на парту впала записка.

Віталік: Це знову, мабуть, від Петрика. Знову просить ковзани. Що ж я йому весь час даватиму свої ковзани ?

Іване Петровичу, мені хтось записку кинув... Хіба ж можна на уроці записки писати?

Учитель: Записки на уроці писати не можна, але якщо вже тобі хтось написав, то розповідати про неї вчителю – недобре, Віталіку. Записка – це ж таємниця, яка мусить бути відома тобі і твоєму товаришеві. А ти розголошуєш цю таємницю. Візьми записку, заховай, на перерві прочитаєш...

Автор: Віталік почервонів. Тепер він зрозумів, що вчинив негарно. У класі запанувала тиша. Дехто з хлопців час від часу підводив голову, дивився на Віталіка, і в тих поглядах хлопчик бачив подив і обурення.

Віталік розгорнув записку і прочитав:

Віталік : Віталіку, я намалював вогнегривого коня. Якщо хочеш, дам тобі.

Автор: На перерві Віталік підійшов до Петрика.

Віталік: Давай коня.

Петрик: Утік кінь...

2 вед.: Василь Сухомлинський любив говорити: "Святою для кожної людини є земля, де вона зробила свій перший крок, вимовила перше слово, почула мамину пісню-колисанку, вперше пішла стежкою до школи. Любіть свою рідну землю, це земля ваших предків, на якій пролито багато крові і поту". Ось один з його віршів:

1 вед.: Я був на далекій чужині,
Там небо таке ж голубе,
Та тільки нема Батьківщини,
Нема там, Вітчизно, тебе.

Бо в ріднім краю над землею
Чистіша і глибша блакить.
І сонце Вітчизни моєї
Яскравіше в небі горить.

Я слухав пісні на чужині –
Хороші думки в тих словах,
Але то не крила орлині,
Що є в наших рідних місцях.

2 вед.: До Вашої уваги виступ студентки Золотаренко Тетяни, 33пі (3-ПН) на тему: Використання творів В.О. Сухомлинського в процесі вивчення курсу українознавства «Я люблю Україну» у 3 класі.

1 вед.: Він писав казки і оповідання про доброту, бо сам був доброю людиною і дуже хотів, щоб діти виростили чуйними, працьовитими, щоб любили тата й маму, свою домівку, природу рідного краю з його широкими лугами, густими лісами, безмежними ланами, любили й поважали рідну українську мову.

"Діти переступили шкільний поріг, стали учнями. І вчитель має передусім ввести їх у квітучий сад, ім'я якому - рідна мова. Хай кожна дитина переживе захоплення, спостерігаючи красу квітки - слова, образу. То копітка й тонка робота, ніжне й ласкаве диткнення до дитячого серця - показати рідне слово в усій його принадності"(із статті "Слово рідної мови").

«З рідного слова, з прекрасної нашої української мови починається для мене Вітчизна» – повідомлення на таку тему виголосить Федина Алла, 32ппр (З-ПН).

2 вед.: Твори В. Сухомлинського навчають нас не тільки любити рідну землю, рідну мову, поважати старших, бути добрими та чуйними, а ще й надихають нас на творчість. До вашої уваги **лінгвістичні казки**, написані членами гуртка "Логос", які можна застосовувати на уроках української мови та в позакласній роботі з молодшими школярами.

Лінгвістичні казки та методичні завдання до них склали:

1. Суспільство без мови (*Пономаренко Марія*).
2. Яка частина мови найважливіша? (*Пікало Ірина*).
3. Загальні і власні іменники (*Смолянкіна Вікторія*).
4. Відмінки іменників (*Пономарьова Настя*).
5. Казка про закінчення (*Якимчук Юліана*).

1 вед.: В. О. Сухомлинський писав: "Учитель початкових класів – це перш за все словесник". Дорогі друзі! Сьогодні до нас на свято завітала філолог, дослідник історії української мови та сучасної української літературної мови **Семеренко Ганна Василівна** – професор, завідувач кафедри української мови та методики навчання факультету педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Шановна Ганно Василівно! Вітаємо Вас з професійним святом, а також з недавно відзначеним Вашим ювілейним днем народження. Ми прочитали про Вас статтю в педагогічній газеті "Освіта" під назвою **"Берегиня мови"**. Вже сама назва статті свідчить про Ваше позитивне ставлення до української мови як мови державної в Україні. Нам цікаво

дізнатися, яке місце в творах Василя Олександровича посідає розгляд актуальних проблем української мови.

Запрошуємо Вас до слова.

Доповідь Семеренко Г. В.

2 вед.: Знати своє покликання – це джерело щастя. Щастя для В. Сухомлинського – це жити і невтомно працювати для дітей, заради дітей і з дітьми. Недарма його найвідоміша праця має назву «Серце віддаю дітям».

Коли ж Василя Олександровича запитували, що найголовніше в його житті, він відповідав: **«Любов до дітей»**. Щира любов до дітей і справжня педагогічна культура вважав педагог нерозривні. У творах для дітей автор намагався сіяти в душі зерна добра, людяності, вчив жити по правді.

1 вед.: Ось які **поради, настанови** залишив Василь Сухомлинський для підростаючого покоління:

1. Пам'ятай, що у кожного народу є своя святиня – герої, які віддали життя за щастя людства (**«Листи до сина»**).

2. Без будь-кого з нас Батьківщина зможе обійтися, але будь-хто з нас без Батьківщини ніщо. Пам'ятай, що Батьківщина – це твоя колиска, твій дім, джерело твого щастя.

3. У тебе будуть діти, пам'ятай: від того, як маленька дитина ставиться до птахів, квітів, дерев, залежить її ставлення до людей («Серце віддаю дітям»).

4. Де б ти не був, не забувай про рідну домівку. Завжди пам'ятай про неї.

5. Шануй і поважай матір і батька свого, які своєю працею і піклуванням несуть тобі радість. Пам'ятай, що вони також мають право на радість.

6. Бути добрими дітьми для своїх батьків означає приносити родину тільки мир і спокій, радість і щастя.

7. Не приносьте батькам тривоги, горя, прикрасі, ганьби!

8. Турбота про мир і спокій в родині, про радість і щастя батьків повинна стати головним бажанням вашого життя.

2 вед.: Акорди вселюдської шани Вчителю звучать в авторських віршах Толочик Олени та Федина Алли – студентів 3- ПН групи

Першому вчителю

Вчителю мій, перед твоїм ім'ям
Смирено стаю на коліна.
Малим до тебе прийшла я дитям,
Тепер вже доросла людина.

Професій у нашому світі багато,
Як в небі зірок чи доріг у житті.
Власну стежину шукала завзято –
Знайти ж її, вчителю, ти допоміг.

У серці моїм мрія жевріла –
Схожою бути хоч трішки на тебе,
Щоб учнів своїх я любила й хвалила
Та справедлива була при потребі.

Дякую, вчителю рідний, за все,
Бо я би не стала такою, як є, –
В серцях у людей повага живе
За твоє діло добре й святе!

Толочик Олена

Слово про вчителя

Учителю! Твоє завдання непросте,
Сієш знання й чекаєш, поки проросте,
І дякують тобі весь час,
Що об'єднуєш назавжди клас.

Дякують за цікаві уроки,
За підтримку і перші спроби,
Що відкриваєш занавісу науки,
Показуєш природи звуки.

Учителю! Ти навек лишаєшся в дитячих серцях –
Про це написано в багатьох віршах.
**Учитель – це не професія, а спосіб життя,
Якщо обрав, то йдеш до кінця.**

Федина Алла

1 вед.: На цьому наше свято завершено. Дякуємо за увагу!

Звучить "Пісня про вчительку"
(слова Андрія Малишка, музика Платона Воронька)

**ДОПОВІДІ, ВИГОЛОШЕНІ
НА СТУДЕНТСЬКІЙ НАУКОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
ФАКУЛЬТЕТУ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ**

***Бережна Вікторія,
студентка факультету педагогіки і психології
НПУ імені М. П. Драгоманова;***

науковий керівник – доцент Чабайовська М. І.

Василь Сухомлинський: життя і творчість

**Читання – це віконце, через яке діти бачать і
пізнають світ.**

В. О. Сухомлинський

Анотація. Стаття присвячена висвітленню життєвого і творчого шляху Василя Олександровича Сухомлинського, його педагогічних поглядів на проблеми української освіти. Зроблено аналіз окремих творів видатного педагога й письменника. Розкрито їх вплив на становлення особистості дитини.

Ключові слова: В. О. Сухомлинський, педагогічні погляди, казки та оповідання для дітей, вивчення творчості письменника.

28 вересня 1918 року в селі Василівка Онуфріївського району, що на Кіровоградщині, в незаможній селянській сім'ї народився хлопчик, якого назвали Василем. Тут минули його дитинство та юність.

Батько Василя – Олександр Омелянович Сухомлинський – був талановитим майстром-деревником: столярем і теслярем. Умів робити меблі, оздоблюючи їх гарними візерунки. Чудово майстрував колеса до возів. А які гарні інструменти виготовляв із дерева! Люди про нього говорили: «Майстер на всі руки». А ще був він активним учасником художньої самодіяльності.

Мати, Оксана Юріївна, працювала в колгоспі, займалася домашнім господарством, уміла гарно шити одяг. Зимовими вечорами сиділа вона

над своїм шитвом і розповідала дітям казки та історії свого життя, рідного краю, співала народні пісні.

У сім'ї, крім Василя, було ще троє дітей – Іван, Сергій і Меланія. Батьки ніколи не карали їх, не вживали лайливих слів. Вони росли дружними та працьовитими.

Дід мав невеличку домашню бібліотеку. Змалку дітей в сім'ї Сухомлинських вчили любити книгу. «День без книги, що день без сонця», - так говорив Василів дідусь. Помираючи, заповів він ці книги Василеві. Отримані в спадок книги хлопчик зберігав у скриньці, яку змайстрував його батько.

Василь Сухомлинський у рідному селі закінчив семирічку.

У школі хлопець навчався старанно, мав чудову пам'ять, був здібним учнем і добрим товаришем, любив і розумів жарти. Приходив до школи задовго до початку уроків і займався з учнями, яким важко давалася математика.

Одного разу, повертаючись зі школи, Василь побачив гурт дітей. Йому захотілося погратися з ними, і він навчив їх ліпити снігову бабу. Усі веселились, сміялися, вигукували на radoщах.

І ось ця любов до дітей зрештою привела В. Сухомлинського спочатку в м. Кременчуг, де він навчався в учительському інституті на факультеті української мови та літератури. У 17 років почав працювати вчителем заочної школи недалеко від свого села. Невдовзі вступив до Полтавського педагогічного інституту. Після його закінчення Василь Олександрович повернувся в рідні місця, працював учителем української мови та літератури в Онуфріївській середній школі.

Але почалася війна... У липні 1941 року В. О. Сухомлинський був призваний до лав Червоної Армії. У жорстокому бою в зимовий вечір 1942 року під Ржевом Василь Олександрович, замінивши вбитого командира,

підняв роту в атаку, і кілька осколків вп'ялися в його тіло. Лікарі вже не сподівалися, що цей ледь живий політрук стане на ноги. Вжив! Тяжке поранення не дозволило йому далі битися з ворогом, і він повернувся до школи. Осколок снаряда залишився в його грудях назавжди.

У червні 1942 року його призначили директором сільської середньої школи в селі Ува в Удмуртії. Невдорзі він повернувся в Україну, чотири роки працював завідувачем Онуфріївського районного відділу народної освіти Кіровоградської області.

У 1948 році Василя Олександровича було призначено директором Павлиської середньої школи, яку він очолював протягом 23 років до кінця свого життя. Це була звичайна сільська школа. Відомою на весь світ її зробив Сухомлинський разом із педагогічним колективом. Звичайна сільська школа перетворилася на справжню педагогічну лабораторію.

Понад тридцять п'ять років працював В. О. Сухомлинський учителем і директором школи. Вів педагогічний щоденник. Згодом його роздуми вилилися на папір і стали книгами. Написав він 48 монографій, понад 600 статей, 1500 оповідань і казок для дітей. Найвідоміші збірки його творів для дітей: «Квітка сонця», «Вогнегривий коник», «Вічна тополя», «Павлиські казки». Його педагогічне кредо передано в назві книги «Серце віддаю дітям», яка опублікована 32 мовами народів світу. Загальний наклад його книг становить близько 4 млн. екземплярів. Він став класиком педагогіки ХХ століття.

2 вересня 1970 року Василь Сухомлинський помер і був похований у рідному селі Павлиш.

Ім'я педагога присвоєно Державній педагогічній бібліотеці, Миколаївського державному університету, Кіровоградському (тепер м. Кропивницький) обласному інституту післядипломної педагогічної освіти, ЗНЗ у Павлиші, Києві, Луцьку, дошкільним закладам.

Великі природні здібності, працелюбність, цілеспрямованість, палка любов до дітей, до вчительської праці допомогли В. О. Сухомлинському успішно навчати і виховувати школярів, досягти вершин педагогічної науки. У 1955 році в Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка він захистив дисертацію кандидата педагогічних наук на тему „Директор школи — керівник навчально-виховної роботи”. Через два роки Василя Олександровича обрали членом-кореспондентом Академії педагогічних наук РРФСР. Ще через рік він – заслужений вчитель УРСР. А у 1968 році В. О. Сухомлинському присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці. Тоді ж його обрали членом-кореспондентом Академії педагогічних наук СРСР. Незважаючи на це, він залишався таким же скромним і простим, трошки сором'язливим, як і в перші роки його роботи в школі.

Починаючи з 1949 року, Василь Олександрович виступає не тільки в місцевій періодиці, а й у республіканських та всесоюзних виданнях. На найвищій щабель своєї педагогічної творчості він піднявся в шістдесяті роки. Саме тоді з особливою виразністю і силою проявився його яскравий і самобутній талант педагога-дослідника й педагога-публіциста, саме в ті роки написав він найкращі книги, статті, художні твори для дітей та юнацтва.

До найголовніших, найґрунтовніших творів В. О. Сухомлинського, опублікованих після 1960 року, належать: „Духовний світ школяра”, „Праця і моральне виховання”, „Моральний ідеал молодого покоління”, „Сто порад учителеві”, „Листи до сина”, „Батьківська педагогіка”, „Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості” і особливо — „Павлиська середня школа” та „Серце віддаю дітям”. Остання праця була удостоєна першої премії Педагогічного товариства УРСР (1973) і Державної премії УРСР (1974).

Але не все було так гладко у творчій біографії педагога. Цікавий і маловідомий факт, що ця широко знана й найбільш популярна книга В.Сухомлинського „Серце віддаю дітям”, яка витримала 55 видань, вперше побачила світ у 1968 році в Німеччині. У себе вдома Сухомлинський не міг її опублікувати – рукопис кочував з одного видавництва в інше і отримував негативні рецензії. Зокрема, зверталася увага на те, що автор однобічно (в основному на матеріалі природи) вирішує питання морального і естетичного виховання школярів 1-4 класів, що в рукописі ніде не згадується слово „партія”, що дітям потрібно більш чітко розповідати про поняття класової боротьби і що собою являє сучасний імперіалізм тощо. Після того, як книга з’явилася в Німеччині й одразу ж стала популярною, вітчизняним видавцям було наказано в короткий термін опублікувати книгу в Україні. І в 1969 році „Серце віддаю дітям” з’являється у видавництві „Радянська школа”.

Василь Олександрович Сухомлинський – багатогранна особистість. Ми знаємо його не тільки як видатного педагога, вченого, а й як дитячого письменника.

Для дітей він написав понад 1500 художніх мініатюр – казок, оповідань, легенд, притч, новел. Герої Сухомлинського – павучок та мурашка на землі, журавлиний ключ у небі, лелеки, горобчики, берізка, калюжа, маленьке кошеня і звичайнісінькі діти, їхні батьки, бабусі, дідусі. Здавалося б, все таке рідне і до болю знайоме, але іноді ми у своїй повсякденності не помічаємо цих речей, не приділяємо достатньо уваги близьким людям. Тонкий же спостерігач Василь Олександрович зупиняє увагу дитини на повсякденних, майже непомітних явищах і подіях. Він впевнений, що коли не сформуваності мислення, не виховати любові до бабусі й дідуся, до матері й батька, до рідної природи, речей, що оточують дитину, – то яка мова може йти про любов до Батьківщини, патріотизм і

громадянськість.

Деякі казочки й оповідання написані з гумором, жартом, яким відзначався і характер самого Василя Олександровича. Звернені вони до зовсім юних читачів, але діапазон їх застосування дуже широкий.

З його творами діти знайомляться ще в дитсадку, а потім в початковій школі. Це оповідання „Пташина комора”, „Три ледарі”, „Чому плаче синичка...”, „Камінь і струмок” та багато інших, які популяризують такі важливі душевні якості людини, як привітність, чуйність, доброзичливість, скромність, щирість, прагнення завжди йти вперед до нового та наполегливою працею досягати своєї мети. Всю свою любов і доброту цей мудрий, надзвичайно ерудований педагог віддав дітям. Настільною книгою багатьох вчителів, вихователів стала книга „Серце віддаю дітям”, а для нас, крім літературної спадщини, надзвичайно важливими є вислови мудрого вчителя В. Сухомлинського про значення книги та читання в житті дитини.

„Читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ”; „Якщо з дитинства у дитини не виховувати любові до книжки, якщо читання не стало її духовною потребою на все життя, – в роки отрочтва душа підлітка буде порожньою”; „Щоб підготувати людину духовно до самостійного життя, треба ввести її в світ книжки”, – так писав Василь Сухомлинський, і ці мудрі вислови можна ще продовжувати [1, с.12-14].

Слід звернути увагу на те, наскільки актуально все, про що говорив і писав він на сьогоднішній день. Адже і зараз ми говоримо про виховну роль книги в житті людини, зокрема, дитини. Намагаємося залучити юних користувачів бібліотек до систематичного, вдумливого читання; привчити їх самостійно працювати з книгою. На це спрямована спільна робота бібліотеки, школи, батьків, зацікавленої громадськості.

Вагомим засобом розвитку творчих здібностей, народження думки, образного мислення, тобто умовою повноцінного інтелектуального розвитку дітей, Василь Олександрович Сухомлинський вважав дитячу літературну творчість. Він вірив у талановитість кожної дитини. Ця віра стала фундаментом його положення про те, що всі діти можуть складати оповідання, вірші, казки, якщо їх цього вчити. З огляду на це, педагог активно залучав до творчої діяльності всіх учнів без винятку. Особливе місце відводилося складанню казок. Сухомлинський вважав, що без казки неможливо уявити дитинство. Він писав: „Казка – це активна естетична творчість, що захоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю” [12, с.184].

Серце В. О. Сухомлинського несло добро й радість всім дітям, з якими він спілкувався. Тому і сьогодні ми знаходимо в його працях відповіді на найбільш хвилюючі питання, які ставить перед ними життя.

У Василя Олександровича є надзвичайно ліричне і хвилююче оповідання „Усмішка”. Як тонкий психолог, автор передає чудовий настрій маленької дівчинки, що посміхається всьому: і зеленим лукам, і жовтим кульбабкам, і бджолам, і жайворонку. Їй хотілося, „аби цілий світ бачив її усмішку”. Але зустріч з похмурих дідом налякала дівчинку. І тільки старенька бабуся, яка щиро усміхнулася дівчинці, знову підняла її настрої. І „цілий світ навколо дівчинки знову ожив, загравав, заспівав, переливаючись усякими барвами” [11, с.178-179].

Це оповідання закликає нас, дорослих, побачити неповторний, захоплюючий світ навколо очима дітей і зрозуміти, що вони – майбутнє всього народу.

Тому, орієнтуючись на вивчення і врахування інтересів сучасної дитини, потрібно допомагати нашим юним читачам поглиблювати свої знання, знайомити з літературою, формувати їх естетичні смаки та

розвивати творчі обдарування. І в цьому нам якнайкраще допоможе літературна та педагогічна спадщина справжнього вчителя, письменника і людини з великої літери – Василя Олександровича Сухомлинського.

Список використаної літератури

1. Вислови мудрого вчителя В. Сухомлинського: про значення книги у житті дитини // Шкільна бібліотека . - 2008 . - №2 . - С.12-14.
2. Вислови мудрого вчителя: про моральне виховання // Позакласний час . - 2008 . - №8 . - С. 30-31.
3. Михальчук Н. Учитель добра і краси // Розкажіть онуку . - 2008 . - №8 . - С. 132-135.
4. Ободовська В. Кохання – найважливіший екзамен людяності // Позакласний час . - 2008 . - №8 . - С. 25-26.
5. Одвічна проблема – батьки і діти: із скарбниці видатного педагога // Позакласний час . - 2008 . - №8 . - С. 27-29.
6. Пашкова А. Педагог не в своїй Вітчизні // Хрещатик . -2008 . – 1 жовтня.
7. Савченко О. Я. Модернізація початкової освіти: діалог з В. О. Сухомлинським // Початкова школа . - 2018 . - №9 . - С. 1-6.
8. Савченко О. Я. Товариство послідовників ідей Василя Сухомлинського // Початкова школа . - 1998 . - №9 . - С. 1-4.
9. Семиволос П. Школа, загублена у завтрашньому дні // Шкільна бібліотека . - 2008 . - №1 . - С. 8-9.
10. Сухомлинська О. Василь Сухомлинський у зарубіжжі // Початкова школа . - 1998 . - №9 . - С. 5-10.
11. Сухомлинська О. Свіжий вітер казки // Початкова школа . - 1990 . - №9 . - С. 65-66.
12. Сухомлинський В. О. Вогнегривий коник: Казки. Притчі. Оповідання / Упоряд. і передм. О. В. Сухомлинської. - К.: Вікар, 2007 . - 200 с.: іл. - (Скарби української літератури).
13. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5 т. - К.: Рад. школа, 1977. - Т. 3 . - С.114, 179, 184.
14. Шаров І. Сухомлинський Василь Олександрович / І. Шаров // 100 видатних імен України . – К. , 1999 . – С. 393-396.

*Відоцька Ірина,
студентка факультету педагогіки і психології
НПУ імені М. П. Драгоманова;*

науковий керівник – доцент Чабайовська М. І.

**Про дітей і для дітей:
вивчення творчості В. О. Сухомлинського
на уроках літературного читання в 3 класі**

Анотація. Стаття присвячена вивченню творчості В. Сухомлинського в початкових класах. Здійснено аналіз творів: «Кінь утік», «Красиві слова і красиве діло», «Сергійкова квітка».

Указані особливості використання його педагогічних ідей на уроках літературного читання в умовах реформування нової української школи.

Розглянуто і проаналізовано особливості формування ціннісних орієнтирів у молодших школярів, розкрито ефективність цього процесу в початковій школі.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, нова українська школа, урок літературного читання, особистість, моральні цінності.

**Читання як джерело духовного збагачення
не зводиться до вміння читати;
з цього вміння воно тільки починається.
Василь Сухомлинський**

Спадщина Василя Сухомлинського належить до таких здобутків, які залишаються в історії надовго. Майже кожен вчитель використовує його казки чи оповідання у своїй роботі на уроках для пояснення моральних цінностей. Доброта робить дитину вихованою, а бездушність ні до чого хорошого не призводить. Василь Сухомлинський, як ніхто інший, у своїй творчості переконує в цьому все більше й більше. Він впевнений, що потрібно виховати в першу чергу Особистість із багатим внутрішнім світом.

Нова українська школа спрямована на всебічний розвиток дитини. Це та школа, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням

не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті [8].

Курс «Літературне читання» – органічна складова мовно-літературної освітньої галузі. Його основною метою є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності молодших школярів, яка є базовим складником комунікативної і пізнавальної компетентностей, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі. У процесі літературного читання в учнів формуються ключові компетентності: вміння вчитися, загальнокультурна, комунікативна, інформаційна [1, с. 71].

Шкільна програма початкової школи передбачає вивчення 22 літературних творів-мініатюр педагога на уроках літературного читання. Це – казки, оповідання, легенди.

На уроках у 3 класі вивчаються такі твори Василя Сухомлинського: «Красиві слова і красиве діло», «Кінь утік», «Сергійкова квітка». Вчитель формує вміння висловлювати морально-оцінні судження, виховує інтерес до читання вказаних творів, виховує в дітей потребу в справжній дружбі , вчить учнів придивлятися до навколишнього світу, помічати в ньому красу та милуватися нею і берети її.

Фрагмент уроку літературного читання [3, с. 114].

Тема. Василь Сухомлинський: оповідання «Красиві слова і красиве діло».

III. Осмислення прочитного твору. Ознайомлення із змістом оповідання **(інсценізація).**

2. Бесіда за прочитаним.

- Де відбувалась описана зустріч?
- Чому хлопчики опинились у хатинці ? Для чого її збудували ? Чи відомо, хто її збудував? Про що це говорить?
- Як зустріли двоє хлопців незнайомого хлопчика?
- Який був його стан? Чому діти опинились в таку неgodу серед поля?
- Як третій хлопчик поставився до змоклого незнайомця?

3. Робота над завданнями робочого зошита.

- Назвіть риси характеру людини, яка готова завжди прийти на допомогу (турботлива , щира , ...).
- Назвіть риси характеру людини, яка не відчуває стану іншої людини, не поспішає на допомогу (байдужа , ...).

Вчитель , аналізуючи оповдання **«Красиві слова і красиве діло »** із збірки «Важко бути людиною», акцентує свою увагу на рисах характеру. Основна ознака доброї людини – безкорисливість. Отак і третій хлопчик просто без слів зробив добру справу. Василь Сухомлинський писав: «Доброти, як грамоти, людину треба вчити». Не всі діти самі собою розвивають моральні почуття [6].

І далі: «Навчати людяності – дуже складна й неймовірно важка справа». Педагог з власного досвіду знав, як багато уваги та сил вимагає виховання Справжньої Людини, і разом з цим він був глибоко переконаний у необхідності такого виховання. Тому вчителі і використовують творчі надбання цього педагога .

Такі художні твори спонукають дітей до роздумів, морально-етичного аналізу вчинків героїв та своїх вчинків.

Фрагмент уроку літературного читання [3, с. 183].**Тема. Як побачити красу. Василь Сухомлинський: оповдання «Сергійкова квітка».**

1. Ознайомлення із змістом оповідання (читання вчителем або учнями).

Він повів хлопців у гущавину чагарника й показав квітку. Вона цвіла під кущем. Це була прекрасна квітка. На її блакитних пелюстках тремтіли краплі роси, і в кожній краплині горіло маленьке сонце.

— Яке диво! — зітхнули хлопці.

— Але ж це не твоя квітка, — сказав Петро. — Ти ж не можеш узяти її з собою...

— А навіщо мені брати квітку з собою? — запитав Сергійко.

— Ти ж не можеш її на щось поміняти, — доводив Максим.

— А навіщо мені квітку міняти? — усміхнувся Сергійко.

— Пхі, і я можу сказати: це моя квітка, — мовив Гриць.

— А хіба від цього вона стане гірша? — здивувався Сергійко.

III. Осмислення прочитного твору.

— Де відбувалися події? Назвіть дійових осіб оповідання.

— Чим особливим був для хлопців цей день?

— Які подарунки хлопці отримали від батьків?

— Що цікаве показав Сергійко?

— Чому хлопчики засумнівалися в цінності подарунка Сергійка?

— У чому був переконаний Сергійко?

Уроки літературного читання не тільки вчать виразно читати тексти, але й вміти аналізувати і висловлювати свою думку. Учні пояснюють своє ставлення до основної події в тексті, а разом з вчителем визначають головну думку в оповіданні та мораль. **Основна думка твору – формувати вміння бачити красу та берегти її.**

Про красу Василь Олександрович Сухомлинський казав так: «У розумінні й відчутті краси — могутнє джерело самовиховання!» За багато років уважного й чуйного спостереження за своїми вихованцями він прийшов до того, що **однією з найважливіших чеснот Справжньої Людини є вміння бачити й відчувати прекрасне.** Ця здатність закладається в юності. Помічено, що діти, здатні помічати чарівність навколишнього світу, проявляють себе позитивно і в навчанні, і в житті. Крім того, вміння відчувати красу навколишнього світу свідчить про розкриття краси внутрішнього світу дитини. А це, у свою чергу, дає їй можливість творчо проявляти себе, вносити свій вклад у розвиток суспільства.

Фрагмент уроку літературного читання [3, с. 115].

Тема. Василь Сухомлинський: оповдання «Кінь утік».

1. Ознайомлення із змістом оповідання (інсценізація).

Василь Олександрович старанно направляв увагу дітей на чарівність природи, виводячи їх на прогулянки в ліс та на луки, обговорював з ними ніжність кольорів, потужні крони дерев, спів птахів, дзюрчання струмків. Сухомлинський виховував у дітях усвідомлення краси людського вчинку: читав їм високоморальні казки власного твору, розповідав історії про людей, які проявили себе, як Люди з великої літери, що вражають своєю мужністю, витримкою й умінням контролювати власні думки та емоції.

Висновки. Василь Олександрович говорив про виховання як творення дитини. Особливого значення він надавав вихованню добрих почуттів, адже в молодшому шкільному віці закладаються основи. «Такі поняття, як добро й зло, справедливість і несправедливість, правда і брехня, щирість і лицемірство, вірність і зрадливість, краса й паскудство,

що усвідомлюють у цьому віці в образі яскравих картин і уявлень, лишаються в емоційній пам'яті на все життя» [7].

Усе починається з окремої людини. Адже щоденна робота над собою передбачає самовдосконалення, моральний, духовний розвиток людини, збагачення її внутрішнього світу. А внутрішній світ завжди відбивається на зовнішньому. Творче прагнення кожного — джерело благих досягнень багатьох. Людина сама іноді до кінця не може усвідомити масштабності результатів своїх діянь.

Отже, видатний педагог залишив нам безцінний скарб, яким потрібно користуватися та навчати дітей.

Список використаних джерел

1. Літературне читання: навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 2 – 4 класи. Пояснювальна записка. – К.: Видавничий дім "Освіта", 2012. – 392 с.
2. Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи // Початкова школа. – 2012. – № 8. – С. 1-6.
3. Савченко О. Я. Літературне читання. Підручник для 3 класу. – Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192 с.
4. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. – К. : Освіта, 2007. – 332 с.
5. Савченко О. Я. Моя домашня читальня : посібник з позакласного читання у 3 класі. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2014. –160 с.
6. Сухомлинський В. Казки школи під Голубим небом : казки, притчі, оповідання / В. Сухомлинський ; упоряд. О. Сухомлинська . – К.: Освіта, 1991. – 161 с.
7. <http://lagoda.org/uk/publications/articles/175-nasledie-suhomlinskogo>
8. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
9. <https://naurok.com.ua/stattya-na-temu-pedagogika-miloserdya-i-dobra-nayvischa-svyatinya-v-pedagogichniy-spadschini-v-o-suhomlinskogo-6740.html>

Толочик Олена,

*студентка факультету педагогіки і психології
НПУ імені М. П. Драгоманова;*

науковий керівник – Чабайовська М. І.

Казки "школи під голубим небом"

Анотація. Стаття присвячена розкриттю основ морального виховання дітей молодшого шкільного віку через казки В. Сухомлинського та його учнів.

Використовуючи книгу «Серце віддаю дітям», пояснено вплив казок на навчання та духовне бачення світу дитиною.

Ключові слова: нова українська школа, Василь Сухомлинський, педагогічні погляди, гуманізм, методи розвитку дитячої творчості, казка.

Педагог без любові до дитини – все одно, що співак без голосу, музикант без слуху, живописець без відчуття кольору.

В. О. Сухомлинський

Сучасна освіта розглядається в усьому світі як важливий чинник становлення й розвитку особистості, як невід'ємна частина соціокультурного середовища, в якому живе людина. Саме через завдання всебічного розвитку особистості в Україні запроваджується нова освітня система (Нова Українська Школа), основні засади якої прописані у Державному стандарті початкової освіти 2018 року. Згідно з цим документом **мета початкової освіти** полягає у всебічному розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Отже, **НУШ** – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами [11].

Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

Сьогодні вимагає від педагогів переосмислення багатьох освітніх питань. Те, що зараз ми називаємо інтерактивною методикою, В.О. Сухомлинський упроваджував багато років тому. Нині є актуальним звернення до гуманістичних основ його педагогічної спадщини.

Василь Сухомлинський вважав: перш ніж давати знання, треба навчити дітей думати, сприймати, спостерігати. Особливо доцільно звернути увагу на його новаторські здобутки – це школа радості, школа під блакитним небом, уроки мислення серед природи, бесіди з людинознавства, що описуються в книзі "Серце віддаю дітям". Варто зауважити, що всі важливі завдання педагога вирішувалися в його "школі радості". Заняття під блакитним небом, де здійснювалися мандрівки в природу, – джерело мислення й мови, розвиток думок, почуттів, бажань, поглядів засобами казки, оповідань, подорожі до першоджерел живого слова, у світ праці, створення куточка мрії, турбота про живе і прекрасне.

У своїй праці "Серце віддаю дітям" педагог оригінально розглядав проблеми організації освітнього процесу з учнями молодшого шкільного віку. У початковій школі Сухомлинський домагався того, щоб навчання було частиною духовного життя, яке б сприяло розвитку дитини, збагачувало її розум. Він категорично засудив навчання, що зводиться до тренування пам'яті, зубріння, механічного заучування та одноманітності, воно має ґрунтуватися на любові до учня та віри в його сили. **«Любов до дитини в нашій спеціальності – це плоть і кров вихователя як сили, здатної впливати на духовний світ іншої людини»**, – говорив Василь Сухомлинський.

Однією з найважливіших рис його творчості було тонке проникнення в душу молодої людини, яка пізнає світ і утверджує себе в

ньому. З цим тісно пов'язані думки педагога про мудру владу наставників: уміння дорожити довірою дитини, оберігати її, бути для неї втіленням добра і справедливості.

«Школа під голубим небом – це джерело живої думки й слова, до якого я щодня приводжу вас, щоб ви стали людьми великої душі, розумними й сердечними, мудрими мислителями» (В. О. Сухомлинський).

Що таке "школа під голубим небом"?

Теплий літній вечір. На голубому небі спалахує перша зірочка. Щодня до В.О. Сухомлинського приходять діти. Дошкільники, першокласники, другокласники... Вони прийшли з учителем на зелений луг. Пахне трава, милують зір квіти, гріє ласкаве сонечко, в блакитному небі співає жайворонок, у прозорому струмку плавають рибки... Перед дитиною відкривається життя в найрізноманітніших його проявах. І ось тут вона осягає своїм розумом дивовижну, разючу істину: джерелом життя є згасаюче сонце. В яких би формах воно не виявлялося. Ця істина викликає в дітей глибокі хвилювання. Перед ними постають десятки загадок, відкриваються найрізноманітніші зв'язки й відношення, суть яких неясна, але її хочеться збагнути.

Діти сідають під столітнім дубом. Замоккає село, засинає степ, із саду долинають таємничі звуки, спить озеро. Увесь світ навколо спить, лише зірочка в небі мерехтить та цвіркун співає.

Це і є "школа під голубим небом". Там діти приходять у світ казки. Вся дитяча творчість починається з казки. Під час створення казкових образів у школярів розвивається образне мислення, творчі здібності й мова. У кімнаті казки у "школі під голубим небом" діти не лише слухали казки, а й самі творили їх. Як зазначав Василь Олександрович,

створення казок – один з найцікавіших для них видів поетичної творчості. І першим поштовхом до цього були подорожі в природу.

«Творчість, – стверджував В. О. Сухомлинський, – не приходить до дітей з якогось натхнення. **Творчості треба вчити...** Спочатку діти повторювали мої власні твори, поступово вони переходили до самостійного опису картин природи, що схвилювали їх, – починався індивідуальний процес дитячої творчості» [5, с. 206].

Педагог створив сам **понад тисячу казок**, казки писали і його вихованці. Василь Олександрович твердив, що фантастичні казкові образи відкривають дитині не тільки красу, а ще й істину, бо примушують співпереживати, битися серденьку, шукати виходу із ситуації, що склалася. Казки В. Сухомлинського – вічна мудрість життя, вони спонукають думати, робити висновки.

Особливістю поетики цих творів є захоплююча майстерність творення простих, на перший погляд, казок та оповідань: вони невеликі, але треба бути великим майстром, щоби в такій малій кількості слів вкласти таку високу якість думки, повчання. Своїми творами В. Сухомлинський намагається подарувати малому читачеві такі морально-ціннісні настанови: чутливість до радощів і горя, самостійність, діяльну турботу, узгоджувати власні бажання з інтересами навколишніх, міркування над життям, ідеал довершеної людини, розуміти та берегти природу, вчитися відчувати, прагнення творити красу.

Казками "школи під голубим небом" мудрий педагог проповідує разом зі своїми вихованцями культ Людини, Розуму, Щастя, Свободи, Справедливості, Совісті. У казках він намагався відтворити світ із його таємничістю і чарівними героями. Казка, на думку Василя Олександровича, – активна творчість, яка охоплює всі сфери духовного життя дитини, її розуму, почуття, уяви, волі. Діти розуміють, що казкові герої видумані, але

носії добра і зла викликають у душі дитини схвалення або осуд. Завдячуючи казці, дитина сприймає світ не тільки розумом, але й почуттям. Саме у ній вона знаходить реальну форму виявлення своїх духовних сил. "Казка, – завжди повторював В.О. Сухомлинський, – це свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови. Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена в яскравих образах. Казка – благородне і нічим не замінене джерело виховання любові до світу" [3].

"Десятиріччя праці – нелегкої, але радісної – переконали мене: казка, творчість – це найтонший і найніжніший дотик. Казка – дитинство думки. Вона робить світ дитинства яскравим і цікавим" (В. О. Сухомлинський)

Ось приклади казок "школи під голубим небом".

Казка про Сонце

Сонечко розсипає іскри. Воно живе високо в небі. У нього є два Ковалі-богатири і золоте ковадло. На світанку Ковалі з вогняними бородами ідуть до Сонця, яке дає їм два пучки срібних ниток. Беруть Ковалі залізні молотки, кладуть срібні нитки на золоте ковадло і кують, кують, кують. Вони виковують Сонечку срібний вінок, а з-під молотків розсипаються по всьому світу срібні іскри. Падають іскри на землю, ось ви і бачите їх. А ввечері втомлені Ковалі ідуть до Сонця, несуть йому вінок; одягає Сонечко вінок на золоті коси і йде в свій чарівний сад – відпочити.

В. О. Сухомлинський, із книги "Серце віддаю дітям"

Пурпурова квітка

Посеред ночі розтулився пуп'янок троянди. Розправив ніжні пурпурові пелюстки. Народилася нова Квітка. Вона була ще не дуже красива, пелюстки ще не зовсім випрямились, а одна була й зім'ята. Квітка подивилася на зорі, що мерехтіли в небі, тихо здригнулась і прошепотіла:

— Уже світає. Треба явитися сонцю в усій красі. На нас, на пурпурові наші пелюстки, здивиться весь світ.

Пелюстки скинулися. Зім'ята пелюстка випрямилася. На пурпурову тканину впала крапля роси, затремтіла і теж стала пурпуровою.

Квітка випросталася, пелюстки затремтіли, крапля здригнулась і заграла переливами пурпурового світла.

— Дивіться, — сказала Квітка пелюсткам, — навіть небо на сході стає пурпуровим. Це від нашої краси. Увесь світ буде пурпуровий.

Сказала це Квітка й завмерла в чеканні.

Але пурпурове небо блідло, ставало рожевим, а потім рожево-блакитним.

І Квітка троянди здивовано подивилася навколо. Аж тут бачить зелене дерево і на ньому — білу свічку.

— Хто ти? — спитала Квітка. — Я каштан. Каштанова Квітка.

— А чого ж ти не пурпурова? Чого ти біла, небо — блакитне, а дерево — зелене?

— Якби все в світі було однакове, то не було б і краси, — відповіла Каштанова Квітка.

В. Сухомлинський, із книги "Казки "школи під голубим небом"

Дід Осінник

У темному лісі живе дід Осінник. Він спить на сухому листі й сторожко прислухається до співу пташок. Як тільки почує сумну пісню журавлів – курли-курли! – підводиться й каже:

– Приспіла моя пора. Відлітають у теплий край журавлі.

Виходить тоді із лісу дід Осінник, сивий, у сірім плащі. Де пройде, там листя жовтіє і падає на землю. Виходить на узлісся, сідає, схилившись на дуба, і тихо-тихо щось співає. Це не пісня, а осінній вітер... Коли дід співає,

його борода росте, розвівається на вітрі. Ось вона вже простяглася на луки. І луки стали сиві. – Осінній туман, – кажуть люди. Їм і невтямки, що це борода діда Осінника.

В. Сухомлинський, із книги "Казки "школи під голубим небом"

Під впливом казок Василя Сухомлинського мною написана казка "Чарівний голосок".

Чарівний голосок

Колись давним-давно жив мудрець. Старі люди говорили, що він знає усе й про всіх: комусь давав слушні поради, когось від біди застерігав, а деяким й таланти розкривати допомагав.

Ось одного разу приходять до мудреця юна дівчина: чорні брови, очі, ясні, як сонце, лице рум'яне, а ще у волосся заплетені маки, барвінок, незабудки та інші квіти. Лише раз поглянув на красуню мудрець й продовжив робити свої справи. А дівчина смиренно стоїть край порога, у світлицю не заходить й тільки пошепки питає:

- Чи це ти той мудрець, що людям таланти розкривати допомагаєш?
- Так, я! А ти, дівчино, звідки про мене знаєш? – запитав сивобородий чоловік.
- Та слава твоя уже всю землю облетіла. Я допомоги твоєї просити хочу.
- То кажи, якщо прийшла, чого тобі треба.
- Розповідала мені матуся, що скарб незвичний у душі маю. Чарівним голоском його називала. Немовбито заговорю щиро чи від душі заспіваю, то й поллеться дзвінка мелодія й усі заслуховуватимуться тим голоском. Але дуже боюся того дару, соромно мені перед іншими дівчатами, здається, іноді, що їхні голоси красивіші.

Мудрець декілька хвилин сидів мовчки, а потім сказав:

- Ну, я зможу допомогти тобі страх подолати. Лиш запам'ятай пораду мою: **«Не соромся бути спровжньою! Бо той дар – то твій вогонь, котрий, як надія, в серцях людей жевріє. Але, боячись свій хист для світу розкрити, можна назавжди його загубити!»**

- Дякую Вам за такі мудрі слова. Я ніколи їх не забуду.

Після довгої дороги повернулася дівчина додому. Увесь день вона дарувала свій мелодійний голос людям. А пізно ввечері зібралася красуня на зустріч з іншими дівчатами. Загомоніли вони про все на світі і полилася тим краєм чарівна пісня.

Автор: Толочик О. В.

Висновки

- Педагог завжди повинен пам'ятати, що він несе відповідальність за те, ким стануть його учні в майбутньому, чи зможуть вони реалізувати власні можливості. Тому слід завжди вірити в талант і сили вихованців, розвивати їхню потребу в отриманні знань через різні засоби, зокрема казки, оповідання, притчі.
- Головною потребою кожного школяра мають стати праця, самостійна думка, відкриття істини.

Список використаних джерел

1. Варакіна З. Д. Рідне слово. – К., 1999. – С. 387-391.
2. Ковальчук В. І. Спогади про В.Сухомлинського. – К., 1990. – С. 201-204.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. – К., 1976-1977.
4. Сухомлинський В. О. Елементи творчості в діяльності молодших школярів // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. – Т. 1. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 200-278.
5. Сухомлинський Казки школи під голубим небом: казки, притчі, оповідання/ упоряд. О. В. Сухомлинська. – К.: Освіта, 1991. - 191 с.
6. Сухомлинський В. О. Проблема виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: у 5 т. – К.: Рад. школа, 1976.
7. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В.О. Сухомлинський // Вибр. тв.: у 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 4. – С. 393-629.
8. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К., 1971. – 242 с.
9. Сухомлинський В. О. Школа і природа // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. – Т. 5. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 536-551.
10. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
11. <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

*Немировська Вероніка,
студентка факультету педагогіки і психології
НПУ імені М. П. Драгоманова;
науковий керівник – доцент Чабайовська М. І.*

Василь Сухомлинський: з досвіду навчання письма

Анотація. Стаття присвячена розкриттю основних засад навчання грамоти (письма) Василя Сухомлинського.

Здійснено аналіз книги «Серце віддаю дітям», класифіковано базові аспекти навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Розкрито та пояснено такі методи, як «Подорожі...», «Альбом рідного слова» та асоціативно-порівняльний, які можуть упроваджуватися в сучасній початковій школі.

Ключові слова: нова українська школа, Василь Сухомлинський, методи навчання грамоти, письмо, гуманізм, погляди педагога.

Він прожив за життя три життя...

О. Є. Антонова

У сучасній Україні система освіти безперервно розвивається, і для неї характерне постійне відновлення й саморозвиток.

Сьогодні вимагає від педагогів переосмислення багатьох освітніх питань. Зараз активно впроваджується так звана «Нова українська школа», головною метою якої є надавати практичні знання, яка дитина зможе використовувати у власному житті [7].

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами [4].

Те, що сьогодні ми називаємо інтерактивною методикою, В.О. Сухомлинський впроваджував багато років тому – тоді й слова такого не було. Тому на прикладі його досвіду (а особливо – в його роботі «Серце

віддаю дітям») ми можемо чітко прогледіти основні тенденції навчання дітей молодшого шкільного віку [6].

«Серце віддаю дітям» - книга, що одночасно містить у собі: школу радості, школу під блакитним небом, уроки мислення серед природи, бесіди з людинознавства, поради вчителям та батькам під час навчання та виховання дітей [6].

У 1951 році, як писав В.Сухомлинський у книзі "Серце віддаю дітям", він розпочав навчання шестирічних першокласників.

Учений називав свій експеримент підготовкою дітей до систематичного навчання. Однак навіть короткий аналіз "школи радості" дозволяє вважати, що це була цілісна система навчання дітей шестирічного віку. При цьому педагог враховував такі особливості дитячого мислення, як образність, пластичність, емоційна збудливість думки. Саме на них спирався вчений, коли проводив з дітьми уроки "живої думки"[4, 5].

Звичайно, спостереження дітей у навчанні достатньо застосовували Ж.-Ж. Руссо, Л. М. Толстой, К. Д. Ушинський. Але В. О. Сухомлинський по-новому використовує природу як широкий засіб загального розвитку дитини. Головним завданням таких уроків серед природи був розвиток у дітей здатності до кольорового та просторового відчуттів [4].

Цитати з книги як частина розкриття головної теми та методики навчання грамоти В. О. Сухомлинського

«Розповім про те, як малюки вчилися читати й писати. Все те, про що буде йти мова, не розглядайте, як новий метод навчання грамоти. Я не замислювався над науковим обґрунтуванням нашої творчості, - а це саме творчість дітей, виховна робота, яка допомагає навчанню, - і я далекий від

думки, що воно може в якійсь мірі замінити методи навчання грамоти, перевірені десятиліттями» [4, с. 105].

«Я вже не один рік думав: якою важкою, виснажливою, нецікавою справою для дитини стає в перші дні його шкільного життя читання і письмо, як багато невдач досягає дітей на тернистому шляху до знань - і все через те, що вчення перетворюється в чисто книжкову справу» [4, с. 106].

У сучасній педагогічній системі панує метод заучування матеріалу без його осмислення та розуміння. Василь Сухомлинський наполягає на тому, щоб діти зацікавилися книгами та їх безмежним світом лише через інтерес.

«Процес навчання письма та читання буде легким за умови, якщо грамота стане для дітей яскравим, захоплюючим шматком життя, наповненим живими образами, звуками, мелодіями. Те, що дитина повинна запам'ятати, перш за все повинно бути цікавим. Навчання грамоти треба тісно пов'язувати з малюванням» [4, с. 109].

Малювання в педагогічній роботі Сухомлинського займає особливе місце, адже саме через нього дитина може дати свободу своїм думкам, емоціям та почуттям. Вона про щось подумала або її щось вразило – вона зобразила це, відчула.

Таким чином, сприймаючи новий матеріал, дитина підкріплює його емоційною сферою особистості.

Вивчення звуків та букв через «Подорожі до рідного слова»

Василь Сухомлинський має у своїй педагогічній праці декілька методів, що дозволяють йому досягти основної мети – навчити дітей читати та писати.

Серед них ефективним є метод «Подорожі до рідного слова», в основі якого лежить подорож вчителя з дітьми в природу і пошук нових вражень, які плавно переходять у нові знання. Докладніше розглянемо сутність його на прикладі цитати з книги «Серце віддаю дітям»:

У "Подорожі" до витоків слова ми йшли з альбомами й олівцями. Ось одна з наших перших "подорожей":

«...Я поставив за мету показати дітям красу і найтонші відтінки слова *ЛУГ*. Ми розташувалися над ставком під вербою. Вдалині зеленів освітлений сонцем луг. Кажу дітям: "Подивіться, яка краса перед нами! Над травною літають метелики, дзижчать бджоли. Вдалині - стадо корів, схожих на іграшки. Здається, що луг - це світло-зелена річка, а дерева - темно-зелені береги. Стадо купається в річці. Дивіться, скільки красивих квітів розсипала рання осінь. Прислухаємося до музики: чуєте тонке дзижчання мушок, пісню коника? "Я малюю луг в своєму альбомі; малюю корів і гусей, що розсипалися, як білі пушинки, і ледве помітний димок, і білу хмарку над горизонтом. Діти, зачаровані красою тихого ранку, теж малюють. Я підписую малюнок: "Луг". Для більшості малюків літери - це малюнки. І кожен малюнок щось нагадує. Що ж? Стебло травички. Перегнув стеблинку - і вийшов малюнок *Л*. Склав 2 стеблинки - ось і новий малюнок - *У*».

Діти підписують малюнки словом *ЛУГ*. Потім ми читаємо це слово. Запам'ятовується накреслення кожної букви, діти вкладають у кожен малюнок живе звучання, і літера легко запам'ятовується.

«Для них і малюнок, і підпис - це цілий світ образів, звуків, фарб, почуттів. Кожна буква в свідомості дитини зв'язується з наочними образами, тому легко запам'ятовується і все слово» [3, с. 109-110].

Асоціативно-порівняльний метод навчання грамоти

Василь Сухомлинський часто використовував цей метод у навчанні, адже будь-які знання в такому сензитивному періоді (молодий шкільний вік) базуються на враженнях та почуттях.

Сутність методу полягає в створенні асоціацій дітьми (у вигляді образів, малюнків, предметів тощо) до кожної букви під час їх вивчення, зображення цих асоціацій на папері.

Докладніше побачимо на прикладі цитати з книги:

«...Ми пішли з маленькими дошкільниками – в гай, розташувалися на галявині, і я став розповідати про метеликів і жуків.

Нашу увагу привернув великий рогатий жук, що лазив по траві. Декілька разів він намагався піднятися в повітря, і все не міг відірватися від трави. Малюки вивчили комаху у всіх його деталях. Переді мною лежав альбом, і я намалював жука. Хтось із дітей попросив підписати. Я підписав великими друкованими літерами - **ЖУК**. Цікаві малюки почали повторювати це слово і розглядати літери, які були для них малюнками.

Кожна буква щось нагадувала дітям: наприклад, в букві **Ж** вони побачили нашого жука-невдачу в той час, коли він, розправивши крильця, намагався злетіти ...» [3, с. 107-108].

Асоціативно-порівняльний метод дав змогу Василю Сухомлинському відчувати тонку матерію дитячого сприйняття світу, а саме: що знання формує не інформація, а враження; що не можна закривати очі на природу під час ознайомлення з грамотою, адже вона є основним помічником у цьому.

Альбом «Наше рідне слово». Цей метод неодмінно та безперервно пов'язаний з малюванням та фіксацією позитивних емоцій.

Метод «Альбому...» полягає в тому, що кожна дитина створює власний альбом з малюнками-асоціаціями. Тобто, на кожній сторінці буква та малюнок (або образ) до неї. Також кожен клас створює загальний альбом як джерело думок та вражень і в той же час – знань.

Таким чином, діти зберігають яскраві образи та асоціації букв зі словами не тільки в голові, але й в альбомі.

«Я пишу на обкладинці альбому назву: "Наше рідне слово". "Цей альбом ми будемо зберігати багато років, поки ви не закінчите школу і не станете дорослими людьми. У кожного з вас буде свій альбом з малюнками і словами, а це наш спільний альбом "[3, с. 112].

Результати застосування авторської методики Василя Сухомлинського

Основну результативність методики ми можемо відстежити через цитату з книги Василя Сухомлинського «Серце віддаю дітям» :

«Вже весною 1952 року, тобто місяців через 8 після початку нашої роботи, діти знали всі букви, писали слова і читали. Тут треба застерегти від спроб механічного запозичення досвіду. Навчання читання та письма за цим методом - творчість, а всяка творчість не терпить шаблону. Запозичувати щось нове можна тільки творчо. Дуже важливо те, що перед дітьми не ставилася обов'язкова задача вивчити букви, навчитися читати. На першу сходинку пізнання діти піднімалися в процесі гри; їх розумове життя насичене красою, казкою, музикою, фантазією, творчістю та грою уяви» [3, с. 112].

Упровадження методики Сухомлинського в сучасну педагогічну систему

У наш час ми маємо велику кількість технологій та ТЗН, які б допомогли нам якнайкраще мотивувати дітей до навчання та розвивати їх критичне мислення.

Щодо навчання грамоти – то педагоги без проблем можуть застосовувати методи « Подорожей...» та «Альбому ...». Якщо ж через погодні умови не має змоги виходити з дітьми на природу – можна використовувати ефективну альтернативу – мультимедійні презентації та фотоілюстрації.

Висновки:

- Педагог має не просто вчити дітей читати, писати, спостерігати, але й спонукати помічати у звичайному – незвичайне, відчувати й емоційно переживати гаму різноманітних кольорів і відтінків, що є серед нас. Саме ця методика допомогла Сухомлинському досягти успіху.
- Дуже важливо те, що перед дітьми не ставилася обов'язкова задача вивчити букви, навчитися читати. На першу сходинку пізнання діти піднімалися в процесі гри; їх розумове життя насичене красою, казкою, музикою, фантазією, творчістю та грою уяви.

Список використаних джерел

1. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навч.-метод. посібник / за наук. ред. **Чабайовської М. І.** – Тернопіль: Мальва-ОСО, 2014. – 188 с.
2. **Чабайовська М. І.** Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування технології письма Василя Сухомлинського // Humanitarium. – Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) ; Ніжин (Чернігів. обл.) : Лисенко М. М., 2018. – Том 41. Вип. 2 : Педагогіка. – С. 136-143 (162 с.).
3. <http://lib.ru/KIDS/SUHOMLINSKIJ/serdce.txt#14> - с. 105-117
4. https://pidruchniki.com/12461220/pedagogika/osvita_suchasniy_ukrayini
5. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
6. [4.https://pidruchniki.com/81772/pedagogika/sertse_viddayu_dityam_kniga_tvorchosti_beztsinnih_pedagogichnih_idey_pedagoga-gumanista_suhomlinskogo](https://pidruchniki.com/81772/pedagogika/sertse_viddayu_dityam_kniga_tvorchosti_beztsinnih_pedagogichnih_idey_pedagoga-gumanista_suhomlinskogo)
6. <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14192/>

Федина Алла,

*студентка факультету педагогіки і психології
НПУ імені М. П. Драгоманова;*

науковий керівник – доцент Чабайовська М. І.

"З рідного слова, з прекрасної нашої української мови починається для мене Вітчизна"

Анотація: стаття присвячена розкриттю основних засад патріотичного виховання Василя Сухомлинського.

Здійснено аналіз творів Василя Сухомлинського: «Я хочу сказати своє слово», «Покинуте кошеня», «Синій світ», «Соромно перед соловейком». Розкрито та пояснено доцільність використання цих творів в освітньому процесі, особливості системи методів і засобів патріотичного виховання, які можуть упроваджуватися в сучасній початковій школі.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, погляди педагога, особистість, патріотичне виховання, гуманізм.

*Патріотичне виховання – це сфера духовного життя,
яка проникає в усе...
Василь Сухомлинський*

У наш час Україна перебуває на шляху великих змін, коли головною метою держави постає формування єдиної нації. Саме тому проблемою сьогодення є патріотичне виховання. Відповідно одним із завдань закладів загальної середньої освіти є створення умов, за яких діти дізнаватимуться більше про свій рідний край, відчуватимуть гордість за нього, підтримуватимуть взаємозв'язок між поколіннями, прагнутимуть до розвитку своєї Вітчизни. Адже любов до своєї Батьківщини – одна з найважливіших рис всебічно розвиненої особистості.

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді визначає патріотичне виховання як складову національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин [6].

Близькими до такого визначення є бачення патріотичного виховання В. О. Сухомлинським, який стверджував, що «...патріотичне виховання школярів доцільно здійснювати на національних цінностях, серед яких провідними є любов до рідної землі, народу й Батьківщини, любов до найбільш рідних людей, членів сім'ї та родини, любов до рідної мови, шанобливе й бережливе ставлення до історії та культури українського народу, праця на благо свого народу й Батьківщини» [4; с.256].

Складовою патріотичного виховання є усвідомлення особистістю своєї громадянської приналежності. В. Сухомлинський був переконаний, що виховання громадянських якостей починається з родини, і «дитина – дзеркало морального життя батьків» [2, с. 250].

У педагогічній системі Сухомлинського особистість виховується через тріаду: школа–сім'я–громадськість. «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини–громадянина, людини–трудівника, людини–культурної. З сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладаються коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави [2, с. 246].

Одним із методів виховання громадянських якостей він уважав формування почуттів, емоційних переживань, адже, на його думку, дитина пізнає світ не лише розумом, а й серцем. Також метод

установлення причиново-наслідкових зв'язків, за В. Сухомлинським, вчить маленьку дитину бачити наслідки кожного свого вчинку, уявно ставити себе на місце іншого, вводить її у складний світ людського [7].

У творах В. Сухомлинського «Я хочу сказати своє слово», «Покитнуте кошеня», «Синій світ», «Соромно перед соловейком» [8] учні можуть порівняти почуття та дії героїв, обирати, хто для них є ближчим, чиї дії є схожими з їхніми. Також вчать знаходити моральний ідеал, який має увібрати в себе найкращі риси українського народу. У вигляді порад, правил, законів дружби розкрито основні принципи сьогоденного національно-патріотичного виховання: принцип національної спрямованості виховання, культуровідповідності, гуманізації виховного процесу, толерантності, особистісної орієнтації й життєвої творчої самодіяльності.

Педагог-гуманіст рекомендує впливати на почуття, уяву, фантазію дітей, відкривати вікно у безмежний світ поступово, не обрушувати на дитину лавину знань, не прагнути розповісти на такому уроці про предмет вивчення все, що знає сам учитель, не перевантажувати її емоціями, аби не зашкодити допитливості й любові до знань. «Умійте відкрити перед дитиною в навколишньому світі щось одне, але відкрити так, щоб шматочок життя загравав усіма кольорами веселки. Залишайте завжди щось недомовлене, щоб дитині захотілося ще й ще раз повернутися до того, про що вона дізналася», - закликає вчений [5, с. 41].

Під час опрацювання літературних творів з дітьми молодшого шкільного віку рекомендовано використовувати аналіз змісту з елементами вибіркового читання, знаходження частинки тексту відповідно до питання. Також застосовувати бесіду за назвою твору, після чого діти намагаються передбачити, про що йтиметься в творі, далі учні

читають текст, працюють над змістом й знову обговорюють, звертаючи увагу на вчинки героїв, чи співпали їхні думки з прочитаним. Більшість творів мають малюнки, що сприяє більшому зануренню в описані події та дозволяє урізноманітнити роботу з текстом. А якщо зображення відсутнє, то даємо творче завдання зобразити епізод з твору. Вчитель має використати такі завдання та засоби, щоб було цікаво всім. Збільшувати інтерес дітей до читання, пізнання нового та розвитку особистості.

Фрагмент уроку літературного читання [1, с. 42].

Тема. Василь Сухомлинський: оповідання «Соромно перед соловейком».

Ознайомлення зі змістом оповідання Василя Сухомлинського «Соромно перед соловейком»

I. Підготовча робота.

На дошці написано заголовок одного з оповідань Василя Сухомлинського. (Учитель звертає увагу на запис: «Соромно перед соловейком»).

- Як ви думаєте, які дії людини стосовно природи можуть викликати почуття сорому навіть перед пташкою?

- А тепер прочитайте мовчки оповідання. Підготуйтеся відповісти, кому ж і чому стало соромно перед соловейком (обговорення відповідей учнів).

2. Словникова робота за підручником.

-Перевірте, чи так розумієте значення слів:

підобідають – трошки поїли;

зачаровані – тут: захоплені;

недоїдки – залишки їжі.

Аналіз змісту твору.

1. Читання твору учнями вголос («ланцюжком»).

2. Бесіда за прочитаним.

- Для чого дівчатка пішли до лісу?
- З яких речень можна довідатись, що вони зайшли далеко в ліс?
- Чим були зачаровані дівчатка?
- Як сказано про силу їхніх почуттів?
- Що Оля зробила зі сміттям? А Ліда?
- Чим Оля була здивована?
- Як Ліда пояснила свій вчинок?

3. Вибіркове читання.

- Яке місце в лісі знайшли дівчатка для відпочинку?
- Як Оля й Ліда слухали солов'я?
- Чому поведінка Ліди здивувала її подругу?

4. Робота з ілюстрацією на с. 12.

– Який епізод з оповідання зображено на малюнку?

– Знайдіть у тексті цей уривок. Прочитайте його, передаючи почуття дівчаток відповідною інтонацією.

Висновок-узагальнення з прочитаного.

- Про які якості характеру кожної дівчинки свідчить цей короткий епізод?
- Як видумаєте, чому Ліда так вчинила?
- Продовжіть речення: *Соромно перед соловейком, тому що...*

Найважливішим засобом патріотичного виховання видатний педагог вважав рідне слово і зазначав, що «людину ми виховуємо словом і тільки словом. Все інше – вправи, звички, праця – від слова» [3; с. 136].

Сучасні вчителі початкових класів на уроках та виховних годинах найчастіше використовують рідне слово для бесіди з патріотичного

виховання, наприклад: «Україна – моя рідна Батьківщина», «Місто (село), в якому я живу», «Відомі люди мого міста (села)» тощо [7].

Важливим засобом В. О. Сухомлинський розглядає природу не лише в емоційно-естетичному аспекті, що розвиває почуття прекрасного, а й оцінює її також з громадянсько-патріотичного погляду, оскільки пізнання і любов до природи є водночас і пізнанням та вихованням любові до рідного краю [7].

Чільне місце у системі патріотичного виховання В. Сухомлинський відводив наочним методам, наголошуючи, що «під час екскурсій, взагалі під час кожної зустрічі дітей з природою, ми намагаємося показати їм світ таким, щоб вони задумалися над тією істиною, що природа – це наш дім і, якщо ми будемо безтурботними марнотратцями, ми зруйнуємо його; природа – частинка нас самих, а байдужість до природи – це байдужість до власної долі» [4, с. 25].

Сила і ефективність патріотичного виховання, за В.О. Сухомлинським, визначається тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини проникає в духовний світ дитини, наскільки глибоко вона бачить світ і самого себе очима патріота [7].

Висновки

Проаналізувавши педагогічні праці В. О. Сухомлинського щодо досліджуваного питання, ми зробили висновок, що патріотичне виховання було і є актуальною проблемою.

На думку видатного педагога, щоб виховувати справжнього громадянина своєї країни, треба починати ще з дитинства та власного прикладу. І для того, щоб правильно виховати патріотичні почуття в учнів та учнівських колективах, потрібно об'єднувати для вирішення цього завдання зусилля вчителів, батьків, педагогічної громадськості.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Уроки літературного читання, 3 клас : метод. посібн. / О. Я. Савченко, М. І. Кальчук. - К. : Видавничий дім «Освіта», 2016. – 304 с.
2. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка // В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1978. – 263 с.
3. Сухомлинський В. О. Народження громадянина // В. О. Сухомлинський. – Вибрані твори: в 5-ти т. – Т. 3. – К.: Рад. шк., 1976.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – Вибрані твори: у 5-ти т. – К.: Радянська школа. – 1976. – Т. 3. – С. 7 – 279.
5. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму / В. Якубенко // Дошкільне виховання. – 2002. – № 2. – С. 14-16.
6. https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
7. <https://www.cuspu.edu.ua/ua/conf-2017-09/sektsiia-4/6924-patriotychne-vykhovannya-u-pohlyadakh-vasylya-sukhomlynskoho>
8. <https://pidruchnyk.com.ua/770-literaturne-chitannya-savchenko-2-3-klas.html>

Золотаренко Тетяна,

*студентка факультету педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова;*

науковий керівник – доцент Чабайовська М. І.

Використання творчості Василя Сухомлинського в процесі вивчення інтегрованого курсу українознавства «Я люблю Україну»

Анотація: стаття присвячена питанню використання творчості Василя Сухомлинського в процесі вивчення курсу українознавства «Я люблю Україну» в 3 класі.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, національно-патріотичне виховання, інтегрований курс, українознавство, «Я люблю Україну».

**Всі знання виростають з одного коріння
– навколишньої дійсності,
мають між собою зв'язки,
а тому повинні вивчатися у зв'язках
Я. А. Коменський**

Однією з найсерйозніших проблем сучасного освітнього процесу є зниження зацікавленості здобувачів освіти до навчання. На наш погляд, це, головним чином, пов'язано зі збільшенням кількості інформації, яку дуже складно опрацювати, зробивши індивідуальним надбанням та проблемою «відірваності школи від життя», тобто часто школа надає таку інформацію, яку насправді в майбутньому ніяк не можна використати, а натомість такі важливі вміння, як критичність мислення, вміння працювати з інформацією (мається на увазі, звісно, крім опрацювання матеріалу підручника, розвиток, наприклад, умінь працювати з різноманітними джерелами, аналізувати, виокремлювати головне), робота в команді та багато інших. У зв'язку з цим виникає запитання: «Як у таких надскладних умовах підготувати здобувачів освіти до сучасного життя?»

Одним із засобів формування необхідних компетентностей є інтеграція навчальних дисциплін. Говорити про питання інтеграції можна насправді довго, розглядаючи її становлення, яке відбувалося, до речі, ще за часів Я. А. Коменського (тобто у XVII столітті), розвиток та сучасність. Проте сьогодні хотілося б зосередити Вашу увагу саме на питанні інтегрованих курсів, зокрема курсу українознавства «Я люблю Україну» та використання творчості Василя Сухомлинського в процесі його вивчення.

Слово інтеграція походить від латинського *integration* – цілий, у перекладі означає відновлення, відбудова, наповнення. У довідковій літературі цей термін тлумачиться як об'єднання в єдине ціле раніш ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжується ускладненням і зміцненням зв'язків та відношень між ними [10].

Вона є однією з найперспективніших інновацій, яка здатна вирішити численні проблеми системи сучасної початкової освіти. Звичайно, система інтегрованого навчання ще недостатньо опрацьована, а тому неоднозначно сприймається багатьма педагогами, її повне теоретичне обґрунтування та запровадження у практику навчання – справа майбутнього, та вже сьогодні є очевидним, що „інтегроване навчання закладає нові умови діяльності вчителів та здобувачів освіти, що має великий вплив на ефективність сприйняття навчального матеріалу” [8, 9].

Освітня програма курсу українознавства «Я люблю Україну» для 1-4 класів укладена відповідно до "Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки" і "Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді" [11].

Мета курсу полягає у формуванні таких **компетентностей** молодших школярів:

ключових (міждисциплінарних) – соціальної і громадянської (спрямовується на засвоєння соціального досвіду, який охоплює

загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності; набуття громадянських якостей, навичок співжиття і співпраці в суспільстві відповідно до соціальних норм і правил);

комунікативної (здатність успішно користуватися усно й письмово українською мовою в спілкуванні з іншими людьми);

уміння вчитися (сформованість умінь учня організувати і контролювати свою навчальну діяльність);

предметних – *соціокультурної компетентності*, що передбачає їх загальнокультурний розвиток і підготовку до життєдіяльності в українському соціумі на основі українознавчого компонента змісту освіти, який ґрунтується на ознайомленні учнів початкових класів із Україною як своєю державою, сторінками її історії, культурою українського народу та її особливостями в різних регіонах, релігією, традиціями і звичаями, національними формулами мовленнєвого етикету, малими українськими фольклорними формами, – для збереження нації і державності загалом.

Зміст курсу передбачає інтеграцію з іншими предметами: українською мовою, літературним читанням, історією, християнською етикою, образотворчим мистецтвом, природознавством, музичним мистецтвом тощо [11].

Що стосується форм завдань та діяльності, то вони найдзвичайно різноманітні, що є дуже цікаво для дітей. Це і проектна діяльність, і ранки, екскурсії, дидактичні ігри, естафети, а також використовуються благодійні акції, що сприяє вихованню майбутнього покоління, бо, як говорив Василь Олександрович: «Знання без виховання – меч у руках божевільного».

У зв'язку з інтеграцією цього курсу з **літературним читанням**, здобувачам освіти пропонуються для ознайомлення твори письменників.

У III класі в розділі IV розглядається тема «**Видатні педагоги. В. О. Сухомлинський**». Тож детальніше розглянемо її. На початку уроку

подається біографічна інформація, проте цікаво те, що деякі факти зашифровані, тобто, щоб дізнатися, наприклад, у скільки років почав працювати Сухомлинський учителем мови та літератури, потрібно виконати обчислення.

Для того, щоб знати, яку професію обрали брати та сестри Василя Олександровича, здобувач освіти повинен дібрати «ключик».

Є рубрика «Літературна сторінка», в якій представлені власне твори Сухомлинського – **«Я був на далекій чужині...»**, **«Чорнобривці»**, **«Без Батьківщини життя – не життя»**. Розглянемо детальніше кожен з них.

У вірші **«Я був на далекій чужині...»** мовиться про те, що автор бував на чужині, але як би добре там не було, все одно на Батьківщині йому найкраще.

Завдання, передбачені до цього твору:

- *Що розповідає автор у своєму вірші про рідний край?*
- *Що ти можеш розказати про свою Батьківщину?*

У наступному творі, який розглядається, а це оповідання **«Чорнобривці»**, Василь Олександрович порушує тему сенсу людського життя і подає її дуже цікаво у формі діалогу з бабусею.

"Настала весна. Ми з бабусею посіяли на грядці насіння. Зійшло, піднялося, зацвіло. Які вони красиві, ці чорнобривці. Кращі, ніж восени.

– Ось і людина живе, щоб вічно жила її краса, – сказала бабуса. – Батьки живуть, щоб виховувати дітей. А діти потім народжують своїх дітей, щоб вічно жив людський рід.

- А для чого живе людський рід? – знову питаю я.
- Для щастя.

Завдання, передбачені до цього твору:

- *Як ти розумієш вислів: "Для чого живе людський рід?"*

Розфарбуй чорнобривці.

Розшифруй і запиши назви творів Василя Сухомлинського.

«ціяАка лакапідза», «виБарсте лорокомис», «маСьо кадоч», «м'яХокові ботурти».

• Чи знаєш ти ці твори Василя Сухомлинського? Якщо ні, візьми в бібліотеці й прочитай їх.

І останній твір, який пропонують розглянути автори інтегрованого посібника на уроці – це оповідання **«Без Батьківщини – життя не життя»**. У цьому творі порушується питання важливості рідної землі для кожного. І показано це на прикладі журавлика, якому хоч і доводиться щороку літати на південь, щоб пережити зиму, але він все одно кожного разу повертається додому.

"Ось одного разу підлетів до Журавлика Голубий Папуга і запитав:

– Чого сумуєш? Чом гнізда не мостиш, немовлят не виводиш? Мовчить Журавлик, нічого не відповідає, тільки на північ поглядає.

Раптом насторожився, прислухаючись до чогось. Здалеку долинув журавлиний клич:

– Час в дорогу!

Змахнув Журавлик крилами.

– Куди ж ти летиш? – здивувався Папуга. – Адже там холодно. Поживеш там кілька місяців та й знову до нас повернешся. І що там гарного на твоїй холодній півночі?

– **А хороше те, що я там народився, –** відповів Журавлик. – **Там моя Батьківщина. А без Батьківщини життя – не життя.**

Сказав Журавлик і полетів доганяти своїх товаришів".

Завдання, передбачені до цього твору:

❖ *Поясни зміст виділених речень.*

Усі підібрані твори сприяють патріотичному вихованню молодших школярів, допомагають усвідомити їх власну ідентичність. Оповідання

щедро наповнені життєвою мудрістю, а тому, читаючи такі твори, учень сам має змогу перейняти досвід.

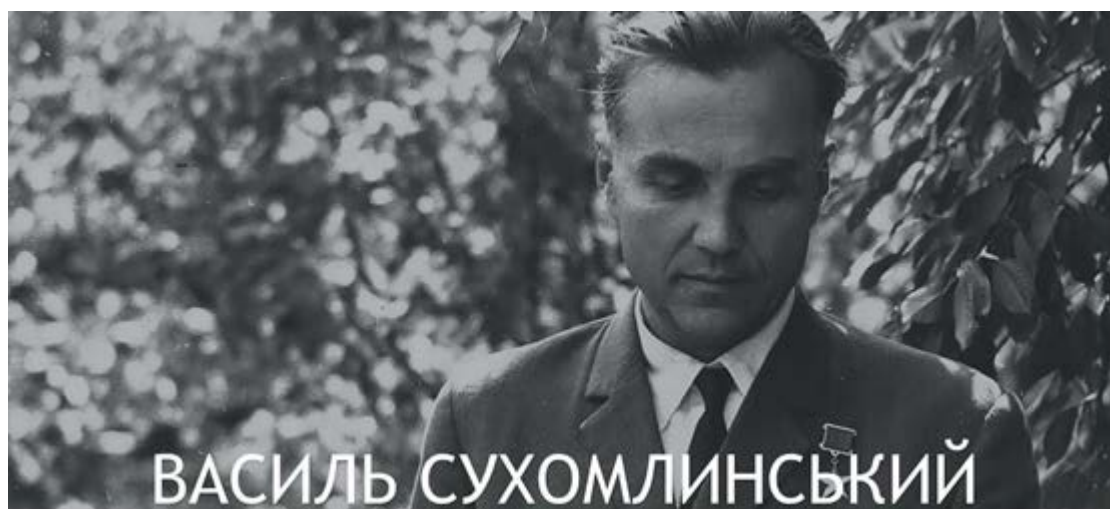
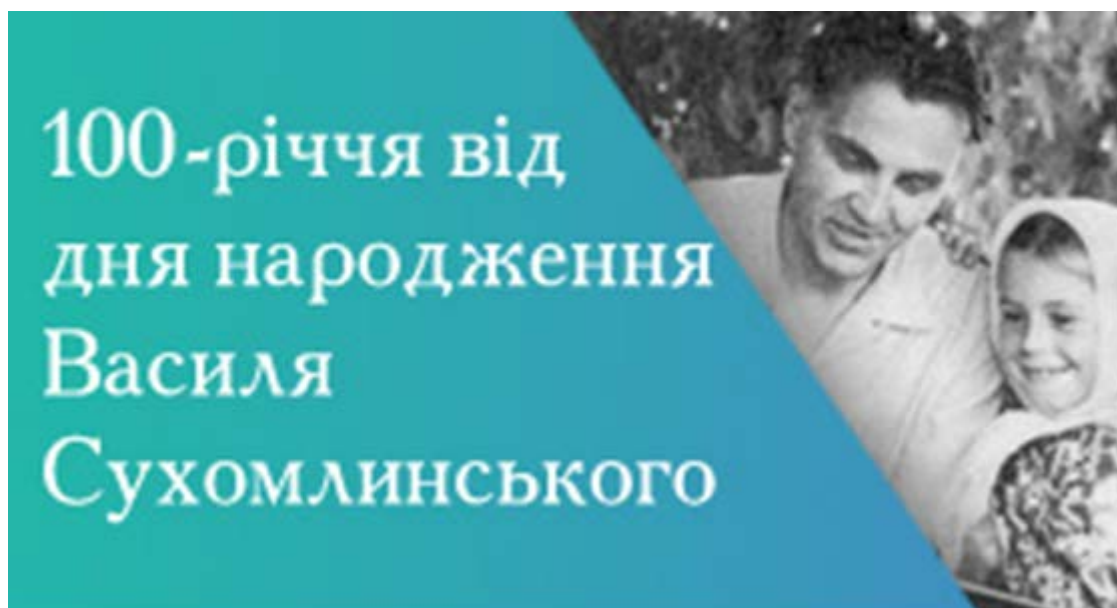
Висновки. З моєї точки зору, надзвичайно важливо для здобувачів освіти вивчати творчість таких видатних письменників та педагогів як Сухомлинський Василь Олександрович, адже це допомагає їм зрозуміти багато життєвих речей. Його твори цікаві тим, що вони розраховані на дитячу аудиторію, але насправді багато чого можуть з них почерпнути і дорослі. Оповідання та вірші зазвичай порушують проблеми людини і Батьківщини, батьків та дітей.

Тому використання творчості Василя Сухомлинського в процесі вивчення курсу українознавства «Я люблю Україну» сприяє формуванню компетентностей, які передбачені програмою курсу.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О. В. Українське народознавство. Книга для вчителя. – К.: Освіта, 1994. – 176 с.
2. Рости на щастя України-мами: галицька читаночка / упоряд. Мельничук Б. І, Проник Б. В. – Тернопіль: Редакційно – видавничий відділ управління по пресі, 1991. – 170 с.
3. Україна / упорядники Н. Ю. Беспалова, В. Г. Біляєв, Г. В. Железняк. – Х.: Белкар-книга, 2006. – 144 с.: іл. – (Світ навколо тебе).
4. **Чабайовська М. І.**, Мельник Л. В. Я люблю Україну: електронний освітній продукт (ЕОП) для 3 класу. – Тернопіль: ТЗОВ "Видавництво Астон", 2017 (33 презентації).
5. **Чабайовська М. І.**, Омельченко Н. М., Синільник В. В. Я люблю Україну: інтегрований посібник-зошит для учнів 3 класу. — Тернопіль : Астон, 2016. — 108 с.
6. Читанка з народознавства / упоряд. М. М. Кришук – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1992. – 300 с.
7. Я люблю Україну. 3 клас: метод. посібник для вчителя / авт.-упор. **Чабайовська М. І.**, Омельченко Н. М., Синільник В.В. – Тернопіль: Астон, 2017. – 154 с.
8. <http://www.novapedahohika.com/noloms-1380-1.html>
9. http://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/24899/
10. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ В ІЛЮСТРАЦІЯХ

Серце, віддане дітям

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛІНСЬКОГО

Серія
«Видатні педагоги світу»
Випуск 12

**ВАСИЛЬ ОЛЕКСАНДРОВИЧ
СУХОМЛІНСЬКИЙ**

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Пам'ятник Сухомлинському, Миколаїв

Бюст В. О. Сухомлинського (Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського)

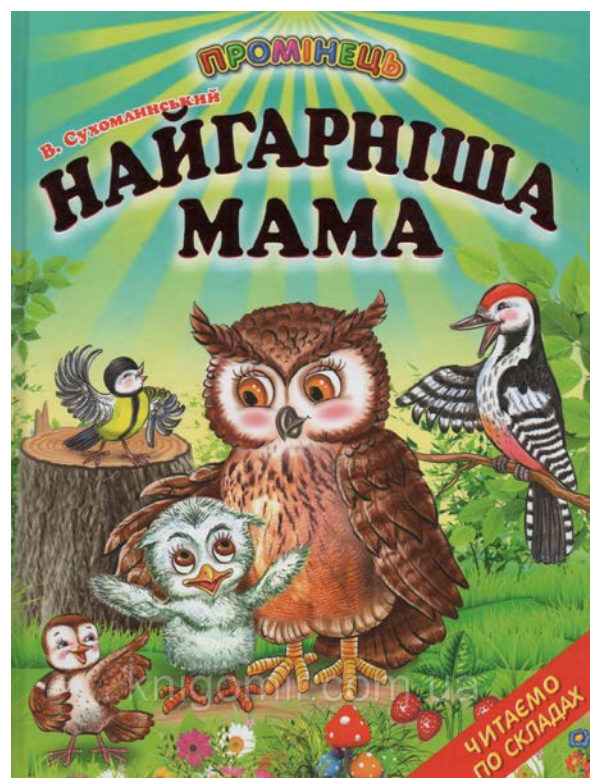
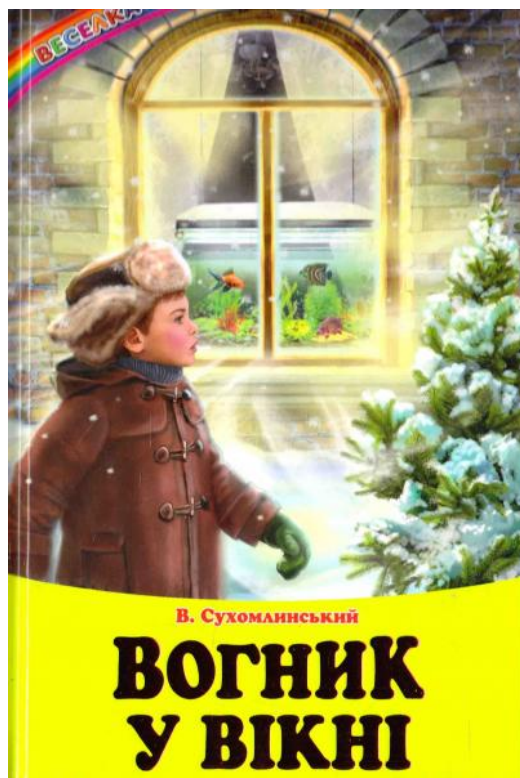
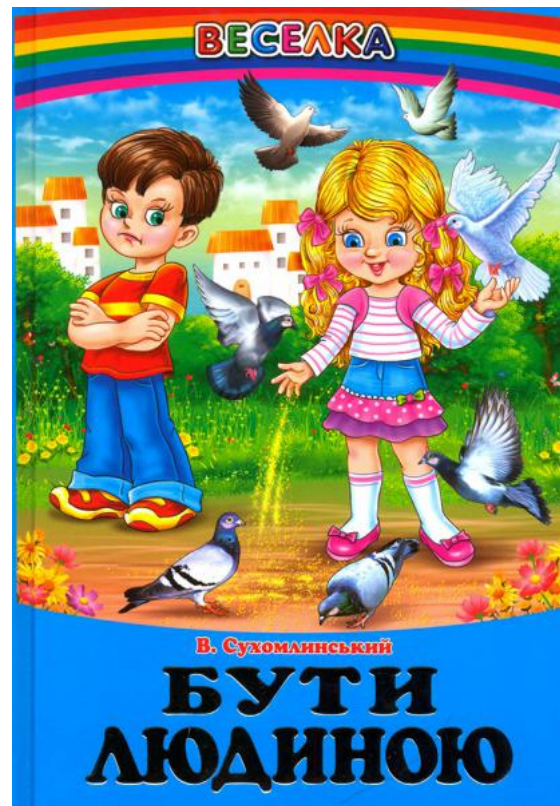
Монети з серії «Видатні особистості України» (2003, 2018)

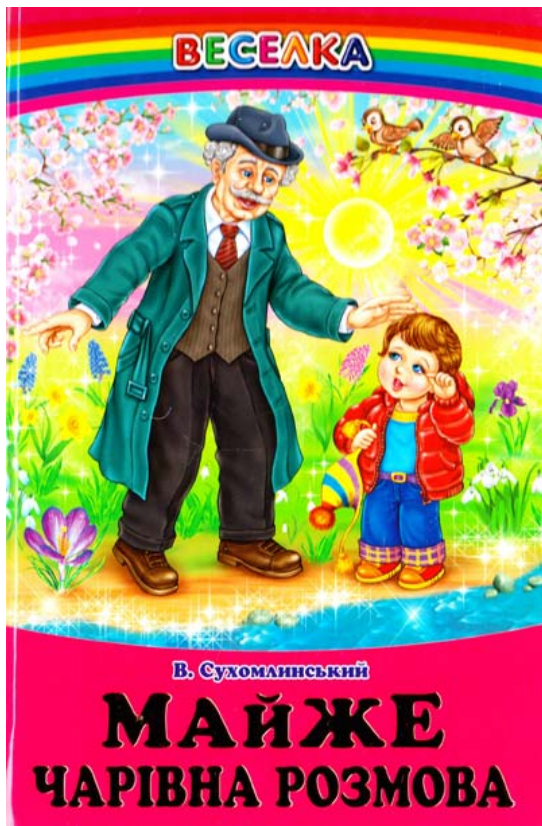

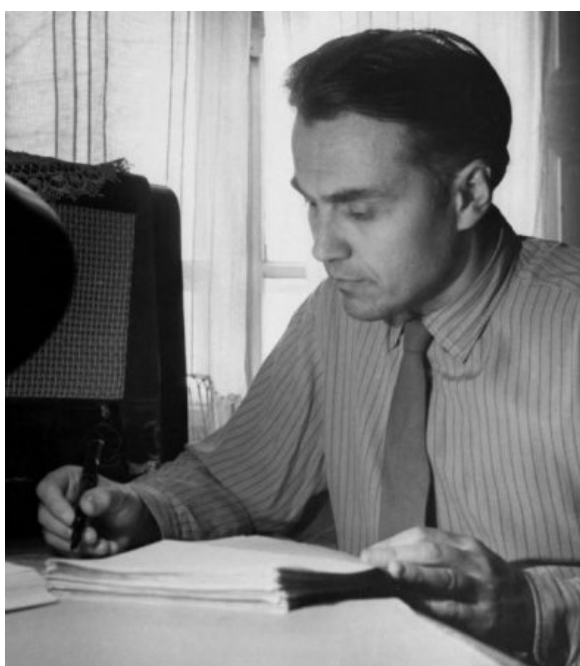
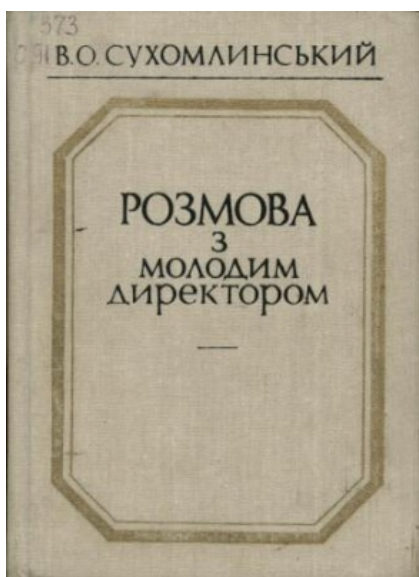
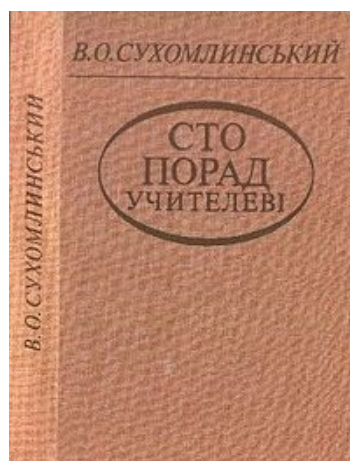

Обкладинки творів В. О. Сухомлинського

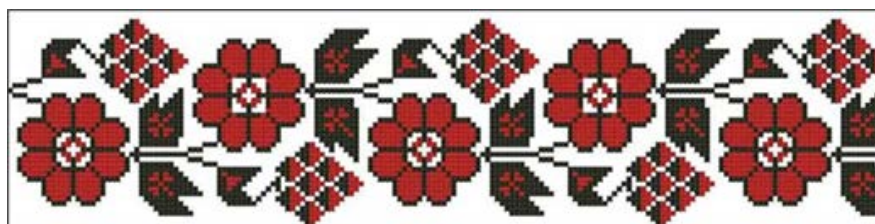
Пам'ятник на могилі Василя Сухомлинського (кладовище, Павлиш). Позаду з правого боку видно могилу дружини Сухомлинського – Ганни Іванівни

**Людина народжується на світ не для того, щоб
зникнути безвісною пилінкою.
Людина народжується, щоб лишити по собі
слід вічний.**

В. О. Сухомлинський

**Головна книга життя Василя Олександровича Сухомлинського
«Серце віддаю дітям» (2018)**

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ВИСЛОВИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО ТА ЦИТАТИ З ЙОГО ТВОРІВ	6
ВАСИЛЬ ОЛЕКСАНДРОВИЧ СУХОМЛИНСЬКИЙ.....	7
Чабайовська М. І. ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ СВЯТО "ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ ДІТЯМ"	8-21
СЦЕНАРІЙ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО СВЯТА ""ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ ДІТЯМ"	22-33
ДОПОВІДІ, ВИГОЛОШЕНІ НА СТУДЕНТСЬКІЙ НАУКОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ФАКУЛЬТЕТУ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ.....	33-75
Бережна Вікторія "ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ: ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ"	33-40
Відоцька Ірина "ПРО ДІТЕЙ І ДЛЯ ДІТЕЙ: ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ СУХОМЛИНСЬКОГО НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В З КЛАСІ"	41-47
Толочик Олена "КАЗКИ ШКОЛИ ПІД ГОЛУБИМ НЕБОМ "	48-54
Немировська Вероніка "ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ: З ДОСВІДУ НАВЧАННЯ ПИСЬМА"	55-62
Федина Алла "З РІДНОГО СЛОВА, З ПРЕКРАСНОЇ НАШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПОЧИНАЄТЬСЯ ДЛЯ МЕНЕ ВІТЧИЗНА"	63-69

<i>Золотаренко Тетяна "ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ УКРАЇНОЗНАВСТВА "Я ЛЮБЛЮ УКРАЇНУ" .....</i>	<i>70-75</i>
<i>ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ В ІЛЮСТРАЦІЯХ .....</i>	<i>76-86</i>